

***Inzicht in de financiële positie en in het
financieel handelen van de gemeente
Haarlemmerliede en Spaarnwoude***

Spacelab 4
3824 MR Amersfoort

POSTADRES
Postbus 490
3800 AL Amersfoort

TELEFOON
033 - 496 52 00

WEBSITE
www.bmcadvies.nl

Rapport
Gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude

BMC Advies B.V.
Januari 2016
H. Uffen MSc
T.E. Kinkel MSc
Correspondentienummer: AD-1501-78035

INSCHRIJVING KVK
nr. 32078667

ABN-AMRO
NL91ABNA0504035754

BTW
NL80.86.63.598 B.01

INHOUD

HOOFDSTUK 1	DE FINANCIËLE POSITIE VAN DE GEMEENTE HAARLEMMERLIEDE EN SPAARNWOUDE AFGEWOGEN	2
HOOFDSTUK 2	DE HUIDIGE FINANCIËLE POSITIE VAN DE GEMEENTE HAARLEMMERLIEDE EN SPAARNWOUDE	5
2.1	Inleiding	5
2.2	De huidige financiële positie	5
	Belastingen	5
	Inkomsten	15
	Grondexploitatie	16
	Treasury	16
	Reserves	20
	Exploitatie	26
2.3	Ontwikkelingen en risico's	31
BIJLAGE 1	KOSTENTOEREKENING AFVALSTOFFENHEFFING	32
BIJLAGE 2	KOSTENTOEREKENING RIOOLHEFFING	33
BIJLAGE 3	BEGROTINGSVERGELIJKING	34

Hoofdstuk 1 *De financiële positie van de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude afgewogen*

In dit hoofdstuk zetten wij onze conclusies ten aanzien van de financiële positie van de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude uiteen. In hoofdstuk 2 volgt de onderbouwing van onze conclusies.

Onze conclusie is dat de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude op dit moment een goede financiële positie heeft, alsmede een goed toekomstperspectief. De gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude staat er op dit moment financieel technisch voldoende voor. De reserves zijn goed en zijn voldoende aanwendbaar om ontwikkelingen op te vangen. Echter, de omvang van de reserves en het weerstandsvermogen is de afgelopen jaren teruggelopen. Dit is veroorzaakt door grote incidentele investeringen (bijvoorbeeld ten aanzien van het onderhoud van wegen). Daarnaast dient ook hier rekening te worden gehouden met meer noodzakelijke investeringen in de komende jaren en de beperkte mogelijkheid om de gemeentelijke belasting te verhogen. Verder is een gemeente met de financiële omvang en ligging van Haarlemmerliede en Spaarnwoude per definitie kwetsbaarder dan gemeenten als Amsterdam en Haarlem. Ondanks dat het weerstandsvermogen van die gemeenten maar net voldoende is. De begroting van de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude is structureel sluitend. Wel zijn er een aantal taakstellingen opgenomen in de begroting om deze sluitend te houden. Deze hebben voor het grootste deel (ruim 81% van de waarde) betrekking op het verhogen van de belastingen. De ruimte hierin is beperkt, zie de conclusies hieronder, omdat de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude al tot één van de duurdere gemeenten van Nederland behoort.

Hieronder wordt per onderwerp van dit onderzoek onze conclusie, ons advies en onze waardering weergegeven.

	Conclusie	Waardering
Belastingen	De lokale lasten in de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude zijn hoog. De gemeente behoort tot één van de duurdere gemeenten van Nederland (top 10), dit vertaalt zich ook in de relatief hoge woonlasten. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door de hoge riool- en afvalstoffenheffing. Tevens is de rioolheffing niet kostendekkend. De kostendekkendheid van de afvalstoffenheffing kunnen we op dit moment niet vaststellen. De gemeente heeft een onbenutte belastingcapaciteit op OZB van ongeveer € 320.000,— (ten opzichte van de art. 12-norm). Uit vergelijking met referentiegemeenten blijkt dat ook de tarieven voor hondenbelasting vrij hoog zijn. De gemeente heft geen baat- of parkeerbelasting. De gemeente is wel bezig met het opstellen van een parkeerbeleid.	Behoeft aandacht
Inkomsten	We concluderen dat de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude voor iets minder dan de helft van haar inkomsten afhankelijk is van inkomsten van het Rijk en voor meer dan de helft afhankelijk van overige inkomsten. In 2015 zien we die afhankelijkheid toenemen door de uitkeringen in het kader van de decentralisaties (integratie-uitkeringen Sociaal Domein). Daarmee is er, vergeleken met landelijke gemiddelden, een	Voldoende

	Conclusie	Waardering
	redelijke eigen beleidsruimte. Een deel hiervan wordt ook veroorzaakt door de relatief hoge belastingdruk van de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude.	
Grondexploitatie	De gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude voert in principe geen actief grondbeleid. De gemeente heeft dan ook geen gronden in exploitaties (IEGG's) of gronden die niet in exploitatie zijn genomen (NIEGG's). De gemeente loopt hier dus geen risico. De gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude participeert wel in het bedrijventerrein Polanenpark. Het aandelenkapitaal bedraagt per 1 januari 2016 € 3.600,—. De kosten rondom de grondexploitatie zijn verzekerd door middel van een exploitatieovereenkomst met de andere participanten.	Niet van toepassing
Treasury	De schuldratio van de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude is de afgelopen jaren toegenomen, maar kent een positief kengetal. Deze toename is veroorzaakt door incidentele investeringen, bijvoorbeeld ten aanzien van de achterstanden op het onderhoud wegen. In de ranking van de schuldpositie van gemeenten neemt de gemeente de 17 ^e plek in (lage schuld) per eind 2013. De netto schuld per inwoner is negatief en laat de laatste jaren een daling zien. De liquiditeitspositie van de gemeente is goed, maar eigenlijk te hoog. Met andere woorden: de gemeente heeft relatief gezien 'te veel geld in kas'. Hierdoor is er capaciteit om toekomstige investeringen te doen uit eigen middelen. De gemeente heeft voor ongeveer € 600.000,— leningen verstrekt aan verenigingen. Hierop loopt de gemeente een beperkt risico, omdat de gemeente preferent schuldeiser is.	Voldoende
Investeringen	De jaren 2013 en 2015 laten een relatief hoog bedrag zien aan kapitaallasten ten opzichte van de andere jaren. Dit wordt veroorzaakt door incidentele afschrijvingen en volledige afschrijvingen op activa. In meerjarig perspectief wordt de kapitaallastennorm intact gehouden. Het is belangrijk om dit te monitoren, zodat de vrijval van kapitaallasten niet wordt gebruikt voor structurele andere uitgaven.	Voldoende
Reserves	De gemeente heeft op dit moment een goede reservepositie. De afgelopen jaren is echter wel incidenteel ingeteerd op de reserves, vanwege grote investeringen. Dit is ook terug te zien in het weerstandsvermogen. Bij het weerstandsvermogen moet ook gekeken worden naar de noodzakelijke investeringen in de komende jaren en de beperkte mogelijkheid om de gemeentelijke belasting te verhogen. Een gemeente met de financiële omvang en ligging van Haarlemmerliede en Spaarnwoude is per definitie kwetsbaarder dan grotere gemeenten. De solvabiliteitsratio's zijn goed. Dit betekent dat het eigen vermogen voldoende is ten opzichte van de schulden en de totale exploitatielasten. De reservepositie is flexibel: Bijna de helft van het eigen vermogen kan ingezet worden om risico's op te vangen en te anticiperen op nieuwe ontwikkelingen. De gemeente kende een vrij groot aantal reserves (25). De gemeente heeft door middel van de Nota Reserves en Voorzieningen 2016-2020 de reserves	Behoeft aandacht

	Conclusie	Waardering
	geactualiseerd. Het aantal wordt hiermee gereduceerd naar vijftien reserves.	
Exploitatie	Het meerjarig beeld van de begroting is sluitend. In de begroting 2016 zijn een aantal taakstellingen opgenomen om de begroting in meerjarig perspectief sluitend te houden. Een groot deel daarvan is gericht op het verhogen van de belastingen. Wij constateren dat de ruimte hierop beperkt is, omdat de gemeente al tot één van duurdere gemeenten behoort qua belastingdruk. We constateren dat de effecten van het wegenbeheerplan 2016-2019 zijn meegenomen in de begroting 2016. Deze effecten leggen een beslag op de reservepositie van de gemeente, maar ook op de exploitatie. Uit het wegenbeheerplan blijkt dat het toen beschikbare budget (€ 215.000,— per jaar, zie begroting 2015) onvoldoende is om het gewenste niveau te handhaven (het huidige budget bedraagt € 250.000,— per jaar, zie begroting 2016). Een hogere dotatie (vanuit de exploitatie) aan de reserve is noodzakelijk. Hierop is in de begroting 2016 de dotatie aangepast naar € 600.000,—. Om invulling te geven aan het wegenbeheerplan 2016-2019. Op de hoofdfuncties 1-8 geeft de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude € 87,— per inwoner minder uit dan de referentiegemeenten.	Voldoende

Legenda bij bovenstaande tabel

Waardering	Omschrijving
	Voldoende
	Behoeft aandacht
	Onvoldoende

Hoofdstuk 2 De huidige financiële positie van de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude

2.1 Inleiding

In deze rapportage geven wij een beeld van de financiële positie van de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude. Dit wordt gedaan aan de hand van de beschrijving van de BIG TIRE. De letters BIG TIRE staan voor:

- Belastingen
- Inkomsten
- Grondexploitatie
- Treasury
- Investerings
- Reserves
- Exploitatie

BMC gebruikt een vergelijkbare invalshoek voor de zogeheten 'stresstest' voor gemeenten waar de Raad voor de Financiële Verhoudingen voor pleitte. U kunt dit rapport lezen als een dergelijke test, een test met betrekking tot de flexibiliteit om de begroting structureel te verbeteren en een test met betrekking tot het reserveniveau om risico's op te vangen.

2.2 De huidige financiële positie

Belastingen

De gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude neemt in de Atlas van de Lokale Lasten de 396^e positie in¹, waarbij geldt dat nummer 1 de laagste lokale lasten heeft. Daarmee behoort de lokale lastendruk van Haarlemmerliede en Spaarnwoude tot een van de hoogste in Nederland. Dit wordt met name veroorzaakt door de relatief hoge afvalstoffen- en rioolheffing. De tarieven voor OZB liggen juist net onder het landelijk gemiddelde. In onderstaande tabel hebben wij de tarieven van de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude afgezet tegen het landelijk gemiddelde, maximum- en minimumtarieven.

Tabel 1 Lokale lasten in perspectief (Bron: Coelo, 2015 en paragraaf Lokale heffingen programmabegroting 2016 gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude)

	Tarief 2016	Tarief 2015	Landelijk gemiddelde 2015	Hoogste 2015	Laagste 2015
OZB-woningen	0,1277 %	0,1216%	0,1316%	0,2528%	0,0457%
OZB niet-woningen (eigenaren deel)	0,2140 %	0,2038%	0,2178%	0,5873%	0,0684%
OZB niet-woningen (gebruikersdeel)	0,1610 %	0,1533 %	0,1727%	0,4041%	0,0537%
Afvalstoffenheffing meerpersoons	€ 340,—	€ 333,—	€ 248,52	€ 432,84	€ 82,—
Rioolheffing meerpersoons	€ 305,—	€ 296,—	€ 208,86	€ 375,—	€ 78,60

¹ COELO, 2014, Atlas van de Lokale Lasten (www.coelo.nl).

De gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude maakt bij de rioolheffing onderscheid in een tarief voor eigenaren (€ 210,— per pand) en een gebruikerstarief (€ 95,— voor de eerste 500 m³, oplopend tarief). Het gebruikerstarief voor boven 500 m³ is alleen op enkele bedrijven van toepassing.

De gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude heeft de heffing, inning en taxatie van de gemeentelijke belastingen neergelegd bij de Gemeenschappelijke Regeling (GR) Gemeentebelastingen Kennemerland (GBKZ)².

OZB

De tarieven van de onroerendezaakbelasting (OZB) voor woningen liggen bij de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude net onder het landelijk gemiddelde. De OZB voor niet-woningen (zowel het eigenaren- als het gebruikersdeel) ligt ook net onder het landelijk gemiddelde. De OZB-inkomsten worden bepaald door de waarde van het onroerend goed maal het tarief. Bij een geringere waarde zullen de tarieven dus hoger moeten zijn om met andere gemeenten vergelijkbare inkomsten te genereren en vice versa. De gemiddelde WOZ-waarde in de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude bedroeg € 267.000,—³ in 2013 en bedraagt € 261.393,—⁴ in 2014. De gemiddelde WOZ-waarde in Nederland bedroeg in 2013 € 223.000,—⁵ De inkomsten van OZB liggen echter voor de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude iets onder het gemiddelde (€ 204,65 per inwoner (2013), € 201,77 per inwoner (2014) en € 221,86 per inwoner (2015 – begroot)). De gemiddelden in Nederland bedroegen € 274,— in 2014 en € 283,— in 2015⁶. De WOZ-waarde laat in de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude vanaf 2012 een dalende trend zien.⁷ Wil de gemeente gelijkblijvende opbrengsten genereren, dan dienen de tarieven te stijgen (aanpassen rekentarieven).

Ten opzichte van het art-12-percentage⁸ is er sprake van een onbenutte belastingcapaciteit van ongeveer € 320.000,— op de OZB.

Tabel 2 Overzicht tarieven OZB gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude en mogelijke fusiepartners 2016

Tarieven OZB	Haarlemmerliede en Spaarnwoude	Amsterdam	Haarlem	Velsen	Heemstede	Haarlemmermeer	Bloemendaal
OZB-woningen	0,1277 %	0,05719 %	0,11833 %	0,1166 %	0,1090 %	0,10814 %	0,1127 %
OZB niet-woningen (eigenaren deel)	0,2140 %	0,17990 %	0,28655 %	0,2620 %	0,1885 %	0,31159 %	0,2495 %
OZB niet-woningen (gebruikersdeel)	0,1610 %	0,14383 %	0,22906 %	0,2105 %	0,1511 %	0,26836 %	0,1983 %

² GBKZ is een 'lichte Gemeenschappelijke Regeling' met als centrumgemeente Bloemendaal. Deelnemers aan de regeling zijn de gemeenten Bloemendaal, Heemstede, Zandvoort en Haarlemmerliede en Spaarnwoude.

³ Bron: Waarderingskamer (www.waarderingskamer.nl) – peildatum 01-01-2013.

⁴ De gemiddelde WOZ-waarde is in 2014 2,10% gedaald ten opzichte van 2013. De gemiddelde WOZ-waarde in 2013 bedroeg € 267.000,— (www.waarderingskamer.nl), hierdoor bedraagt de gemiddelde WOZ-waarde in 2014 circa € 261.393,—.

⁵ Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek (www.cbs.nl).

⁶ Bron: www.coelo.nl

⁷ Zie hiervoor Waarderingskamer: 2012 -/- 2,9%; 2013 -/- 4,5%; 2014 -/- 2,1%.

⁸ Zie hiervoor de Gemeentefonds Meicirculaire 2015, blz. 141.

In tabel 2 worden de tarieven voor de OZB van de gemeenten Haarlemmerliede en Spaarnwoude vergeleken met de tarieven die de mogelijke fusiepartners hanteren. Te zien is dat de verschillen het kleinst zijn voor het tarief OZB-woningen, met uitzondering van het veel lagere tarief van de gemeente Amsterdam. Opvallend is dat de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude binnen deze vergelijking het hoogste tarief voor woningen hanteert. Met betrekking tot de tarieven voor niet-woningen zijn de verschillen wat groter. Alleen de tarieven van Amsterdam en Heemstede zijn lager dan de tarieven van Haarlemmerliede en Spaarnwoude. De andere gemeenten hanteren hogere tarieven voor de OZB voor niet-woningen dan de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude.

Aangezien de OZB-opbrengsten ook worden bepaald door de WOZ-waarde van de woningen in de gemeenten, zetten wij in onderstaande tabel de gemiddelde WOZ-waarde van de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude af tegen de gemiddelde WOZ-waarde van de mogelijke fusiepartners.

Tabel 3 Overzicht gemiddelde WOZ-waarde gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude en mogelijke fusiepartners (bron: Waarderingskamer)

Gemiddelde WOZ-waarde	Peildatum 1-1-2014 ⁹
Haarlemmerliede en Spaarnwoude	€ 261.393
Amsterdam	€ 234.234 ¹⁰
Haarlem	€ 226.023
Velsen	€ 215.340
Heemstede	€ 363.710
Haarlemmermeer	€ 244.032
Bloemendaal	€ 529.785
Gemiddelde	€ 296.630

Uit bovenstaande tabel blijkt dat de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude qua gemiddelde WOZ-waarde onder het gemiddelde zit van de mogelijk fusiepartners. De gemeenten Amsterdam, Haarlem, Velsen en Haarlemmermeer kennen een lagere gemiddelde WOZ-waarde.

Afvalstoffenheffing

Op het gebied van afval wordt de uitvoering van het afvalbeleid van de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude uitgevoerd door Afvalbedrijf Meerlanden.

Op basis van de huidige beschikbare informatie kunnen wij de kostendekkendheid van de afvalstoffenheffing niet toetsen. De gemeente geeft aan dat het tarief in het verleden ooit is berekend en dat het tarief de afgelopen jaren steeds is geïndexeerd met 2%. Het verdient de aanbeveling om de kostprijs van de afvalstoffenheffing opnieuw te bepalen aan de hand van de werkelijke gemaakte kosten aan de hand van de geldende handreikingen en

⁹ Gemiddelde WOZ-waarde woningen peildatum 2013, inclusief gemiddelde stijging 1-1-2014 ten opzichte van 1-1-2013, op basis van gegevens www.waarderingskamer.nl

¹⁰ De Waarderingskamer gaat uit van een totale WOZ-waarde van € 125.379 mln. voor de gemeente Amsterdam met 484.946 WOZ-objecten (inclusief bedrijfspanden). De gemiddelde WOZ-waarde voor een woning bedraagt € 231.000,— (peildatum 01-01-2013), zie www.waarderingskamer.nl. In 2013 is uitgegaan van een positieve ontwikkeling van de WOZ-waarde van + 1,40%, waardoor de gemiddelde WOZ-waarde op gemiddeld € 234.234,— uitkomt met peildatum 01-01-2014. In het woningbestand van de gemeente Amsterdam zijn ook veel appartementen, portiekwoningen en flatwoningen meegenomen. De waarde van de grond komt veelal niet tot uitdrukking in de WOZ-waarde van die objecten..

jurisprudentie. Waarbij alle toe te rekenen kosten ook worden toegerekend. Op basis van deze kostprijs kan dan de raad de hoogte van het tarief van de afvalstoffenheffing vaststellen.

Tabel 4 Overzicht tarief afvalstoffenheffing meerpersoons huishouden gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude en mogelijke fusiepartners 2016

Afvalstoffenheffing	Haarlemmerliede en Spaarnwoude	Amsterdam	Haarlem	Velsen	Heemstede	Haarlemmermeer	Bloemendaal
Meerpersoons huishouden	€ 340,00	€ 313,00	€ 337,20	€ 365,10	€ 241,44	€ 325,20	€ 300,83

In bovenstaande tabel zijn de tarieven voor afvalstoffenheffing voor 2016 van de mogelijke fusiegemeenten en de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude weergegeven. Wanneer deze gemeenten vergeleken worden, is te zien dat de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude een relatief hoog tarief voor afvalstoffenheffing hanteert. Alleen de gemeenten Haarlem en Velsen kennen een hoger tarief.

Rioolheffing

Ook voor rioolheffing geldt een principe van maximaal 100% kostendekkendheid. De gemeente heeft een uitgebreid Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) laten opstellen. Op basis hiervan worden de tarieven berekend. Hiermee is op het eerste gezicht geen budgettair voordeel te behalen. Ook hierbij is het relevant om te bekijken welke kostencomponenten in de tariefberekening zijn meegenomen. We hebben de tariefsopbouw van de gemeente naast de VNG-modellen kostenonderbouwing rioolheffing (januari – februari 2010) gelegd (zie bijlage 2).

De materiële omvang van de te dekken kosten die gepaard gaat met de rioolheffing bij de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude is voor 2016 geraamd op € 911.416,— (inclusief kapitaallasten en btw). Daarnaast wordt een dotatie aan de reserve gedaan van € 85.902,—. De gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude rekent in dit model niet alle kostencomponenten door die zijn genoemd in het VNG-model kostenonderbouwing rioolheffing.¹¹ De kosten voor straatvegen worden in deze berekening niet meegenomen. Conform de jurisprudentie is voor de rioolheffing een bandbreedte van 25-60% wat betreft toerekening gebruikelijk. Daarnaast worden ook de kosten van kwijschelding niet meegenomen in de berekening van het tarief. De gemeente heeft wel de kosten voor uitbreiding opgenomen in het tarief voor rioolheffing (Osdorperweg). Dit is op basis van het VNG-model en geldende jurisprudentie¹² niet toegestaan.

De mate van kostendekkendheid voor rioolheffing laat het volgende beeld zien voor 2016. Het totaalbeeld van de berekening van de tarieven rioolheffing schetst een volledig kostendekkend beeld. Het lijkt dus alsof de rioolheffing volledig kostendekkend is. Zoals in bovenstaande alinea beschreven, zijn niet alle componenten die meegenomen mogen worden in het tarief ook daadwerkelijk meegenomen. Hierdoor is het tarief niet volledig kostendekkend, deze kosten worden nu via de algemene middelen gedekt.

¹¹ VNG, 2010, Model kostenonderbouwing rioolheffing versie 1.0: Transparantie in zeven stappen, VNG, januari, pp. 1-28.

¹² Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2014, *Handreiking Kostentoe rekening heffingen, rechten en tarieven*, januari, p. 1-188.

Tabel 5 Mate van kostendekkendheid rioolheffing 2016

Rioolheffing Kostendekkendheid	2016B incl. voorziening	2016B excl. voorziening
Lasten, die de gemeente nu toerekent	€ 911.416	€ 911.416
Toevoeging voorziening	€ 85.904	
Baten	€ 746.999	€ 746.999
Onttrekking voorziening	€ 164.417	
Kostendekkendheid in %	91,4%	82,0%

Tabel 6 Overzicht tarief rioolheffing meerpersoons huishouden gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude en mogelijke fusiepartners 2016

Rioolheffing	Haarlemmerliede en Spaarnwoude	Amsterdam	Haarlem	Velsen	Heemstede	Haarlemmermeer	Bloemendaal
Meerpersoons huishouden	€ 305,00	€ 150,90	€ 156,30	€ 155,44	€ 202,62	€ 122,16	€ 147,35+ 0,01901%WOZ- waarde woning

In bovenstaande tabel worden de tarieven voor rioolheffing (meerpersoons huishouden) weergegeven voor Haarlemmerliede en Spaarnwoude en de mogelijke fusiepartners. Opvallend is dat de rioolheffing in de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude het hoogste tarief voor rioolheffing heeft. De tarieven van de andere gemeenten zijn significant lager. De oorzaak hiervan is gelegen in het relatief hoge aantal kilometers riolering in relatie tot het aantal inwoners (lage bevolkingsdichtheid).

Woonlasten

In onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van de woonlasten voor Haarlemmerliede en Spaarnwoude en de mogelijke fusiepartners. Hierbij is uitgegaan van de afvalstoffenheffing, de rioolheffing en indien van toepassing de OZB. Ook de heffing die door het waterschap opgelegd wordt, hoort bij de woonlasten. De gemeente heeft hier echter geen invloed op, daarom is deze in onderstaand overzicht niet meegenomen. Bij de berekening van de OZB is uitgegaan van de gemiddelde woningwaarde in de gemeente in 2014. Dit zijn de meest recente gegevens die beschikbaar zijn.¹³

Tabel 7 Overzicht woonlasten gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude en mogelijke fusiepartners 2016

	Meerpersoonshuishouden met koophuis met in de gemeente gemiddelde WOZ-waarde	Meerpersoonshuishouden met koophuis met een WOZ-waarde van € 250.000	Meerpersoonshuishouden met huurhuis
Haarlemmerliede en Spaarnwoude	€ 979	€ 964	€ 422
Amsterdam	€ 594	€ 607	€ 464
Haarlem	€ 761	€ 789	€ 494
Velsen	€ 772	€ 812	€ 521
Heemstede	€ 822	€ 704	€ 444
Haarlemmermeer	€ 711	€ 718	€ 447

¹³ www.waarderingskamer.nl

	Meerpersoonshuishouden met koophuis met in de gemeente gemiddelde WOZ-waarde	Meerpersoonshuishouden met koophuis met een WOZ-waarde van € 250.000	Meerpersoonshuishouden met huurhuis
Bloemendaal	€ 1.124	€ 767	€ 448

In tabel 7 is te zien dat de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude in vergelijking met de mogelijke fusiepartners de laagste woonlasten heeft voor een meerpersoonshuishouden met een huurhuis. De gemeente heeft echter binnen deze vergelijking de op één na hoogste woonlasten voor een meerpersoonshuishouden met een koophuis, wanneer dit berekend wordt op basis van de gemiddelde WOZ-waarde in de betreffende gemeente. Om het effect van het tarief op een vaste WOZ-waarde te laten zien, is de middelste kolom toegevoegd. Hierin wordt voor de berekening van de woonlasten uitgegaan van een woning met een WOZ-waarde van € 250.000,—. De gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude heeft binnen deze vergelijking de hoogste woonlasten. Het verschil tussen de woonlasten voor huiseigenaren en huurders wordt in de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude sterk vergroot door het deel van de rioolbelasting dat alleen van toepassing is op eigenaren. In 2016 bedraagt dit tarief € 210,—.

Overige belastingen

Uit de begroting 2016 van de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude blijkt dat de gemeente de volgende belastingen heft:

- Roerende zaakbelasting
- Hondenbelasting
- Reclamebelasting
- Toeristenbelasting
- Forensenbelasting
- Precariobelasting

Hieronder behandelen wij deze belastingen in het kort.

Roerende zaakbelasting

Roerende zaakbelasting (RZB) is een gemeentelijke belasting op roerende woon- en bedrijfsruimten. Roerende woon- en bedrijfsruimten zijn ruimten die duurzaam aan een plaats verbonden zijn en dienen tot permanente bewoning of gebruik. Voorbeelden hiervan zijn woonschepen. De heffing en inning heeft de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude ondergebracht bij GBKZ. Onderstaand schema maakt de baten inzichtelijk van deze belasting. De lasten hebben betrekking op de kosten die GBKZ maakt voor de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude. Dit is een algeheel bedrag voor de heffing en inning van vrijwel alle belastingen en niet per belastingsoort inzichtelijk te maken. De bijdrage van de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude aan GBKZ wordt voor 2016 begroot op € 110.000,—.

De gehanteerde heffingsmaatstaf is dezelfde als die gebruikt wordt bij de onroerende zaakbelasting (zie tabel 1).

Tabel 8 Overzicht baten roerende zaakbelasting gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude

Roerende zaakbelasting	2012 (realisatie)	2013 (realisatie)	2014 (realisatie)	2015 (begroot)	2016 (begroot)
Baten	€ 17.021	€ 17.484	€ 16.899	€ 17.000	€ 17.000

Van de referentiegemeenten¹⁴ in de benchmark heft één van de zeven gemeenten roerende zaakbelasting. Van de mogelijke fusiepartners heft alleen Haarlemmermeer geen roerende zaakbelasting. De andere vijf gemeenten doen dit wel.

Hondenbelasting

Het SVHW verzorgt de heffing, invordering en actualisering van de bestanden van de hondenbelasting. De handhaving van de hondenbelasting is nog wel in handen van de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude en geschiedt jaarlijks.

Het volgende schema laat de baten zien aangaande de hondenbelasting.

Tabel 9 Overzicht baten hondenbelasting gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude

Hondenbelasting	2012 (realisatie)	2013 (realisatie)	2014 (realisatie)	2015 (begroot)	2016 (begroot)
Baten	€ 30.352	€ 28.034	€ 31.895	€ 28.000	€ 29.000

Tabel 10 Overzicht tarieven hondenbelasting gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude en referentiegemeenten 2015

Tarieven hondenbelasting	Haarlemmerliede en Spaarnwoude	Zoeterwoude	Eemnes	Strijen	Baarle-Nassau	Beemster	Blaricum	Renswoude
Eerste hond	€ 84,00	nee	€ 84,36	€ 67,44	€ 35,28	nee	nee	nee
Tweede hond	€ 180,00	nee	€ 84,36	€ 101,19	€ 48,6	nee	nee	nee
Iedere volgende hond	€ 180,00	nee	€ 84,36	€ 134,86	vorige hond + € 13,32	nee	nee	nee
Kennel	€ 472,00	nee	€ 249,48	€ 315,78	€ 269,52	nee	nee	nee

Tabel 11 Overzicht tarieven hondenbelasting gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude en mogelijke fusiepartners 2016

Tarieven hondenbelasting	Haarlemmerliede en Spaarnwoude	Amsterdam	Haarlem	Velsen	Heemstede	Haarlemmermeer	Bloemendaal
Eerste hond	€ 84,00	nee	€ 87,24	€ 84,51	€ 90,45	€ 77,50	nee
Tweede hond	€ 180,00	nee	€ 147,24	€ 107,03	€ 150,80	€ 77,50	nee
Iedere volgende hond	€ 180,00	nee	€ 266,52	€ 120,22	€ 150,80	€ 77,50	nee
Kennel	€ 472,00	nee	€ 382,56	€ 592,38	€ 693,65	€ 310,30	nee

¹⁴ Voor de vergelijking van de belastingtarieven is naast de fusiepartners ook gekeken naar goede vergelijkbare gemeenten (referentiegemeenten). Dit zijn gemeenten die ongeveer hetzelfde aantal inwoners hebben, dezelfde centrumfunctie, dezelfde sociale structuur, ongeveer dezelfde oppervlakte hebben, hetzelfde aantal kernen en de dezelfde economische structuur als de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude. In tabel 10 zijn deze referentiegemeenten weergegeven.

Reclamebelasting

Het tarief voor reclamebelasting is afhankelijk van de grootte van de aankondiging. Jaarlijks worden er circa 40 aanslagen opgelegd.

Het volgende schema laat de baten zien aangaande de reclamebelasting.

Tabel 12 Overzicht baten reclamebelasting gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude

Reclamebelasting	2012 (realisatie)	2013 (realisatie)	2014 (realisatie)	2015 (begroot)	2016 (begroot)
Baten	€ 8.907	€ 11.441	€ 10.291	€ 34.000	€ 15.000

Eén van de referentiegemeenten heft reclamebelasting. Van de mogelijke fusiepartners heft alleen de gemeente Haarlem reclamebelasting. De andere gemeenten heffen deze belastingsoort niet. Vanaf 2014 werd een hogere opbrengst verwacht vanwege de plaatsing van reclamezuilen. Deze verwachting is ook meegenomen in de begroting 2015. In de begroting 2016 lijkt deze verwachting te zijn getemperd op basis van de realisatie van 2014.

Toeristenbelasting

De gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude heft toeristenbelasting (€ 1,10 per overnachting in 2016; in 2015 was dit € 1,08).

Het volgende schema laat de baten zien aangaande de toeristenbelasting.

Tabel 13 Overzicht baten toeristenbelasting gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude

Toeristenbelasting	2012 (realisatie)	2013 (realisatie)	2014 (realisatie)	2015 (begroot)	2016 (begroot)
Baten	€ 46.355	€ 40.526	€ 55.820	€ 62.000	€ 87.000

Onderstaande tabel zet de tarieven voor toeristenbelasting van de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude af tegen de tarieven bij de referentiegemeenten. Daarnaast laat zien dat de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude vergeleken met de referentiegemeenten een gemiddelde toeristenbelasting heft. Er zijn een aantal gemeenten die een fors hoger bedrag vragen, maar ook een aantal die een lager tarief heffen dan de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude. In tabel 15 wordt het tarief van de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude vergeleken met de tarieven van de mogelijke fusiepartners. Met uitzondering van de gemeenten Heemstede en Velsen, hanteren deze gemeenten een hoger tarief.

Tabel 14 Vergelijking van de toeristenbelasting tussen de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude en de referentiegemeenten

Toeristenbelasting (per persoon per overnachting)	Haarlemmerliede en Spaarnwoude	Zoeter- woude	Eemnes	Strijen	Baarle- Nassau	Beemster	Blaricum	Renswoude
	€ 1,10	nvt	€ 1,72	€ 0,47	€ 1,03	€ 1,80	€ 2,00	€ 0,65

Tabel 15 Vergelijking van de toeristenbelasting tussen de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude en de mogelijke fusiepartners

Toeristenbelasting (per persoon per overnachting)	Haarlemmerliede en Spaarnwoude	Amsterdam	Haarlem	Velsen	Heemstede	Haarlemmermeer	Bloemendaal
	€ 1,10	5% van de overnachtingsprijs	€ 3,25	€ 1,05	nee	6,05% van de overnachtingsprijs	€ 2,15

Forensenbelasting

Vanaf 2016 heft de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude forensenbelasting. De inkomsten hiervan zijn nog niet in de begroting opgenomen. Het tarief voor forensenbelasting is voor 2016 vastgesteld op € 500,— per woning. De gemeente verwacht een opbrengst van € 25.000,— voor 2016. De gemeente begroot de opbrengst niet meerjarig, vanwege onzekerheden die gepaard gaan met het heffen van de belasting. De hoogte van forensenbelasting is afhankelijk van het eigen gebruik van de eigenaren van de vakantiewoningen op vakantiepark Droompark Spaarnwoude BV. Indien de eigenaren besluiten om hun vakantiewoning bijna het gehele jaar te verhuren, kan er geen forensenbelasting worden geheven.

Van de referentiegemeenten heffen twee gemeenten forensenbelasting. De inkomsten die de gemeenten hieruit realiseren lopen sterk uiteen, van € 1.200,— (gemeente Blaricum) tot circa € 200.000,— (gemeente Baarle-Nassau). De gemeente Blaricum heft een tarief van € 482,— per woning. De gemeente Baarle-Nassau hanteert een tarief dat is gebaseerd op de m² vloeroppervlak. Het tarief loopt op tot € 400,—. De mogelijke fusiepartners van de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude heffen geen van allen forensenbelasting.

Precariobelasting

Tabel 16 Overzicht baten precariobelasting gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude

Precariobelasting	2012 (realisatie)	2013 (realisatie)	2014 (realisatie)	2015 (begroot)	2016 (begroot)
Baten	€ 66.738	€ 159.408	-/- € 24.750	€ 260.000	€ 270.000

De precariobelasting kent verschillende tarieven. Het tarief voor het hebben van kabels, buizen, leidingen et cetera in gemeentegrond per m¹ per jaar, is in 2015 fors verhoogd (van € 1,50 naar € 2,50). Dit is gedaan naar aanleiding van een advies van GBKZ op basis van de tarieven van de gemeenten Bloemendaal en Zandvoort.

In 2013 hebben een aantal bedrijven bezwaar aangetekend tegen de precariobelasting van de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude. Het college heeft deze bezwaren ongegrond verklaard, waarop deze partijen in beroep zijn gegaan. In 2014 heeft Liander aangegeven dat de basisgegevens voor deze belastingsoort onjuist waren. Naar aanleiding hiervan heeft de gemeente een voorziening getroffen van € 200.000,— voor de afwaardering van de opbrengst precariobelasting van 2012-2014. In 2015 is door de belastingrechter bepaald dat de aanslagen terecht zijn opgelegd. Op basis van deze uitspraak is de opbrengst van de precariobelasting in de begroting van 2016 als structurele baat opgenomen. Gezien de mogelijkheid dat reparatiewetgeving of een gewijzigde zienswijze in een gerechtelijke procedure gevolgen kan hebben voor de rechtmatigheid van deze belastingsoort, is deze echter niet volledig zeker in de toekomst.

Een recente uitspraak van de rechtbank in Arnhem inzake de precarioheffing van de gemeente Zaltbommel legt de mogelijkheden van het heffen van precariobelasting (op leidingen) aan banden, maar verbiedt deze niet. Voor de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude vormt de precariobelasting een forse inkomstenbron. Het is daarom belangrijk de ontwikkelingen rondom het heffen van precariobelasting goed in de gaten te houden.

In onderstaande tabel worden de tarieven weergegeven die door de referentiegemeenten geheven worden als precariobelasting op kabels en leidingen. In tabel 18 is dit ook weergegeven voor de mogelijke fusiepartners. Hieruit kan geconcludeerd worden dat zowel van de referentiegemeenten als van de mogelijke fusiepartners veel gemeenten precariobelasting op kabels en leidingen heffen. De hoogte van de precariobelasting per strekkende meter is voor de meeste gemeenten vergelijkbaar met Haarlemmerliede en Spaarnwoude.

Tabel 17 Vergelijking van de precariobelasting op kabels en leidingen tussen de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude en de referentiegemeenten

Precariobelasting op kabels en leidingen	Haarlemmerliede en Spaarnwoude	Zoeterwoude	Eemnes	Strijen	Baarle-Nassau	Beemster	Blaricum	Renswoude
Per m ¹	€ 2,50	€ 2,78	€ 2,79	€ 2,50	nee	nee	€ 2,79	nb

Tabel 18 Vergelijking van de precariobelasting op kabels en leidingen tussen de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude en de mogelijke fusiepartners

Precariobelasting op kabels en leidingen	Haarlemmerliede en Spaarnwoude	Amsterdam	Haarlem	Velsen	Heemstede	Haarlemmermeer	Bloemendaal
Per m ¹	€ 2,50	nee	nb	nb	€ 0,20 tot € 5,45	nb	€ 1,15 tot € 5,65

Belastingsoorten die nog niet worden geheven

Parkeerbelasting

De gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude heft geen parkeerbelasting. Gezien de omvang van de gemeente lijkt dit een logische keuze. Geen van de referentiegemeenten heft parkeerbelasting. De mogelijke fusiepartners heffen echter allemaal parkeerbelasting. Dit is te relateren aan de omvang en ligging van deze gemeenten. Overigens is de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude wel bezig met het ontwikkelen van een parkeerbeleid.

Baatbelasting

De baatbelasting wordt door gemeenten geheven van de eigenaar van wie een onroerende zaak is gebaat door voorzieningen die tot stand zijn gebracht door of met medewerking van de gemeente. In de meeste gevallen zijn de inkomsten uit deze belastingsoort beperkt. De twee referentiegemeenten die deze belastingsoort heffen realiseren hiermee inkomsten van circa € 400,— en € 1.800,—. Hierin zijn de perceptiekosten niet meegenomen. De opbrengsten van deze belastingsoort zijn dus waarschijnlijk zeer beperkt. Geen van de mogelijke fusiepartners kent deze belastingsoort.

Inkomsten

Bij het onderdeel inkomsten wordt de afhankelijkheid van het Rijk voor de verwerving van inkomsten bekeken. Dit is in negatieve zin geformuleerd de gevoeligheid voor Rijksbezuinigingen. Hoe hoger de afhankelijkheid van het Rijk, hoe minder flexibel de begroting van een gemeente is. Daarbij onderscheiden we de afhankelijkheid van de Algemene Uitkering en de afhankelijkheid van specifieke uitkeringen. Hoe hoger het aandeel van rijksuitkeringen in de begroting, hoe lager de flexibiliteit, want de flexibiliteit zit dan alleen aan de uitgavenkant.

De gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude laat in cijfers de volgende afhankelijkheid zien.

Tabel 19 Mate van afhankelijkheid van uitkering van het Rijk

Gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude	2014 Begroot	2015 Begroot	2016 Begroot
Algemene uitkering	€ 3.687.597	€ 3.548.655	€ 3.787.218
Specifieke uitkeringen	€ 612.403	€ 507.605	€ 378.535
Sociaal Deelfonds		€ 1.405.838	€ 1.396.875
<i>Decentralisaties AWBZ/Wmo</i>		€ 414.801	€ 487.746
<i>Decentralisaties Jeugd</i>		€ 779.661	€ 735.575
<i>Decentralisaties Participatiewet</i>		€ 211.376	€ 173.554
Eigen inkomsten	€ 5.520.000	€ 6.766.902	€ 5.889.372
Totale exploitatie (baten)	€ 9.820.000	€ 12.229.000	€ 11.452.000
% algemene uitkering van totale baten	37,50%	29,02%	33,07%
% specifieke uitkeringen van totale baten	6,24%	4,15%	3,31%
% sociaal deelfonds van de totale baten	0,00%	11,50%	12,20%
% rijksuitkeringen van totale baten	43,79%	44,67%	48,57%

De specifieke uitkeringen bestaan voor 2014 uit Rijksbijdragen rondom doeluitkeringen en de Wmo-integratieuitkering. Vanaf 2015 komen de gelden aangaande het deelfonds sociaal domein daarbij (decentralisaties AWBZ/Wmo, Jeugdzorg en Participatiewet). Deze bedragen in totaal respectievelijk € 1.405.848,— in 2015 en € 1.396.875,— in 2016 voor de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude. De eigen inkomsten bestaan aan de baten die de gemeente genereert op de programma's (geen Rijksoverdracht), hierbij kan gedacht worden aan inkomsten uit de belastingen, leges, grondexploitaties, bestemmingsheffingen (rioolheffing en afvalstoffenheffing) etc.

De cijfers begroting 2014 (in tegenstelling tot de jaarrekening 2014) en 2015 zijn gebaseerd op de primitieve begroting.

In de Atlas Rijksuitkeringen aan gemeenten 2015 blijkt dat de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude per inwoner 44% minder aan Rijksbijdragen krijgt dan het landelijk gemiddelde. Dat is overigens regulier voor gemeenten van deze omvang. De grote gemeenten ontvangen ruim meer dan het landelijk gemiddelde.

We concluderen dat de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude voor iets minder dan de helft van haar inkomsten afhankelijk is van inkomsten van het Rijk en voor meer dan de helft afhankelijk van overige inkomsten. Vanaf 2015 zien we die afhankelijkheid op de specifieke uitkeringen toenemen door de uitkeringen in het kader van de decentralisatie (integratieuitkeringen Sociaal Domein). Daarmee is er, vergeleken met landelijke gemiddelden van gemeenten van gelijke omvang, een redelijke eigen beleidsruimte aanwezig. Dit behoeft in die zin nuancering dat eigen beleidsruimte niet hetzelfde is als bestedingsruimte. De gemeente kan door middel van eigen maatregelen, rentebeleid en tarievenbeleid wel meer dan een gemeente die grotendeels afhankelijk is van het Rijk. De gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude heeft nog ruimte in haar eigen belastingen om extra middelen te generen; wij noemen als voorbeeld de onbenutte belastingcapaciteit op de OZB en het heffen van belastingsoorten, die nu nog niet worden geheven.

Grondexploitatie

De gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude voert in principe geen actief grondbeleid. Wanneer de raad daartoe besluit, worden planologische voorwaarden geschapen om bouwprojecten van anderen mogelijk te maken.

Bij de jaarrekening 2012 zijn de 'niet in exploitatie genomen bouwgronden' (NIEGG) overgegaan naar de materiële activa. Dit omdat de regelgeving vanuit de centrale overheid is verscherpt. Alleen als er aantoonbare duidelijke planvorming aanwezig is (reëel en stellig voornemen) en dit binnen afzienbare tijd wordt uitgevoerd mogen gronden onder de noemer bouwgronden worden opgevoerd. Het gevolg is dat vanaf 2012 geen bouwgronden meer op de balans staan ('voorraden grond').

De gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude is eigenaar van enkele percelen met de bestemming bouwen zoals het voormalig sectorpark en het winkelcentrum Spaarndam-Oost. Maar voor deze percelen is op dit moment geen planvorming aanwezig.

Daarnaast participeert de gemeente in het bedrijventerrein Polanenpark. De gemeente heeft aandelen in het Polanenpark. Het aandelenkapitaal bedraagt per 1 januari 2016 € 3.600,—. Polanenpark is een bedrijventerrein gelegen tussen de A200 en de Ringvaart van de Haarlemmermeerpolder en is een gezamenlijk initiatief tussen de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude, de provincie Noord-Holland, Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Noordzeekanaalgebied (RON) en Schiphol Area Development Company N.V. (SADC). Op 24 april 2012 heeft de raad van Haarlemmerliede en Spaarnwoude besloten om geen exploitatieplan vast te stellen, omdat het verhaal van kosten van de grondexploitatie over de in het plan begrepen gronden is verzekerd door het sluiten van een exploitatieovereenkomst.

Wij constateren dat de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude nauwelijks risico's loopt op het onderdeel grondexploitatie. De gemeente voert geen actief grondbeleid en heeft geen actieve grondexploitatie of gronden die nog niet in exploitatie zijn genomen. De gemeente participeert wel in een bedrijventerrein maar vervult hier een faciliterende rol, waarbij de kosten van de grondexploitaties zijn verzekerd door middel van een exploitatieovereenkomst met de andere initiatiefnemers.

Treasury

Bij het onderdeel treasury kijken we welk deel van het gemeentelijk bezit met schuld is belast en hoe de schuld zich ontwikkelt. Schuld kost immers rente en hoge rentekosten kunnen

huidige en toekomstige publieke voorzieningen in het gedrang brengen. Daarnaast kijken we naar de risico's in de sfeer van afgegeven garanties.

De gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude heeft een schuldratio of debratio¹⁵ van 32,8% in 2012, 23,1% in 2013 en 38,0% in 2014. Dit getal laat zien dat de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude een relatief klein gedeelte van haar activa financiert met vreemd vermogen (ten opzichte van andere gemeenten). Haarlemmerliede en Spaarnwoude nam eind 2012 de 42^e positie in op de ranglijst schulden per inwoner¹⁶ en eind 2013 de 17^e positie. Nummer 1 is de gemeente met de minste schulden.

De nettoschuld van de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude per inwoner bedroeg eind 2012 -/- € 220,— en eind 2013 -/- € 692,—. Wij zien dus een daling van de nettoschuld per inwoner.

De nettoschuld wordt berekend door van de schuld (het vreemd vermogen) de vlottende activa (beleggingen en liquide middelen) af te trekken. De gemiddelde nettoschuld voor gemeenten in Nederland was afgerond eind 2012 € 2.736,— en eind 2013 € 2.390,— per inwoner¹⁷. De gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude wijkt hier positief van af.

De boekwaarde van de opgenomen geldleningen (vreemd vermogen) bedroeg op 31-12-2014 € 1.237.595,—. Dit bedrag bestaat uit de volgende componenten:

Tabel 20 Opbouw van de leningenportefeuille gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude in 2013 en 2014

Lening	Bedrag 31-12-2013	Bedrag 31-12-2014
BNG Lening: 10 juli 2001-2017	€ 146.667,—	€ 110.000,—
BNG Lening: 2 januari 2002-2042	€ 364.687,—	€ 359.568,—
BNG Lening: 1 januari 2007-2037	€ 800.000,—	766.667,—
Waarborgsommen	€ 1.360,—	€ 1.360,—
Totaal	€ 1.312.714,—	€ 1.237.595,—

De gemeente heeft in 2013 € 69.728,— betaald aan rente en € 74.818,— afgelost op haar leningen. In 2014 is er € 62.485,— betaald aan rente en € 75.119,— afgelost op de leningen. We constateren dat de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude haar lange termijn schulden in de loop van de tijd structureel afbouwt. De aflossing nemen in meerjarig perspectief licht toe.

Het treasurybeleid van de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude is vastgelegd in het Treasurystatuut (29 maart 2011) en de nota Treasury en Financiering 2012-2016 (vastgesteld op 8 november 2011) en is gericht op het behalen van een optimale financiële positie, waarbij de rentelasten op geldleningen te minimaliseren en risico's worden beperkt. De belangrijkste punten uit de Nota Treasury en Financiering 2012-2016 zijn:

- Leningen of garanties mogen uitsluitend verstrekt worden aan derden, die een publieke taak uitvoeren.
- De gemeente kan geld uitzetten wanneer dat een prudent (verstandig en beredeneerd) karakter heeft en niet gericht is op het verwerven van inkomsten. Er mag hierbij geen overmatig risico worden gelopen.
- De kasgredimiet en de renterisiconorm mogen niet overschreden worden.

¹⁵ Schuldratio of debratio = vreemd vermogen/totaal vermogen. De schuldratio is een kengetal en geeft aan in welke mate een organisatie is gefinancierd met vreemd vermogen.

¹⁶ VNG, 2014, Kengetallen schulden Nederlandse gemeenten op 31 december 2012, 26 januari, 2014, pp. 1-15.

¹⁷ VNG, 2014, Kengetallen schulden Nederlandse gemeenten op 31 december 2013, 24 september 2014, pp. 1-15.

- Kredietrisico's worden beperkt door gelden uitsluitend uit te zetten bij voldoende kredietwaardige partijen (tenminste A-rating), waarbij de hoofdsom is gegarandeerd.
- Voor het aantrekken van langlopende geldleningen worden bij minimaal twee instellingen offertes opgevraagd.

De liquiditeit (berekend als de verhouding vlottende activa/vlottende passiva, ofwel de 'current ratio') van de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude ultimo 2014 is 3,33. Ultimo 2012 bedroeg deze 1,60 en ultimo 2013 bedroeg deze 2,92. De verhouding tussen vlottende activa en vlottende schulden is in geval van een kengetal van 2,0 voldoende om de kortlopende schulden binnen de gestelde betaaltermijnen te kunnen voldoen. Onder 1,0 is het voortbestaan van de organisatie in gevaar; boven de 2,0 is er een te veel aan liquiditeit en zou meer op lange termijn belegd of geïnvesteerd moeten worden. De gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude heeft ultimo 2014 een liquiditeitspositie die in dit opzicht voldoende is, maar geeft ook weer dat hoeveelheid eigenlijk te hoog is. Met andere woorden: er is relatief 'veel geld in kas'. Bij deze berekening worden ook de voorraden meegenomen. De current ratio kan dan een te hoge waarde krijgen omdat de post vlottende activa (door voorraden) dan hoog is, maar er toch weinig liquide middelen kunnen zijn. De 'quick ratio' brengt liquiditeit in beeld zonder de voorraden erbij te betrekken. Aangezien de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude geen voorraden heeft, is de quick ratio hetzelfde als de current ratio.

Het bedrag dat de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude volgens de Wet FIDO maximaal negatief (rood) mag staan in 2016 is 8,5% van het totaal van de begrote lasten aan het begin van het dienstjaar. Het begrotingstotaal in 2016 bedraagt € 11.349.161,—. Daarmee komt de kasgeldlimiet op een bedrag van € 964.679,—. Zoals hierboven genoemd, heeft de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude geen liquiditeitsprobleem.

We constateren dat de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude drie langlopende leningen heeft afgesloten voor een rentepercentage van respectievelijk 5,29%, 6,24% en 4,17%. Daarnaast constateren we dat de gemeente relatief 'veel geld in kas' heeft (liquide middelen en uitzettingen met een looptijd van < 1 jaar) en de kasgeldlimiet niet volledig is gebruikt.

Verstreckte geldleningen

De gemeente Haarlemmerliede kent een aantal geldleningen die verstreckte zijn aan derden en zich op de activa-zijde van de balans staan. Het volgende overzicht geeft deze weer:

Tabel 21 Overzicht verstreckte geldleningen aan derden gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude over het boekjaar 2014 (bron: jaarrekening 2014 gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude)

Verstreckte geldleningen derden	Stand per 31-12-2013	Verstrekking	Aflossing	Afwaardering	Stand per 31-12-2014
Inschrijving grootboeken Nationale Schuld	€ 8.168			€ 8.168	€ -
Hypothecaire geldlening Dorpscentrum	€ 116.981		€ 1.652		€ 115.329
Renteloze geldlening Dorpscentrum	€ 90.472		€ 851		€ 89.621
Hypothecaire geldlening Dorpscentrum (medisch centrum)	€ 157.186		€ 5.279		€ 151.907
Geldlening Dorpscentrum 3,5%	€ -	€ 70.000			€ 70.000
Postagentschap	€ 12.500				€ 12.500
Geldelijke steun starterslening	€ 254.940	€ 17.580			€ 272.520
Geldelijke lening tennisvereniging	€ 61.978		€ 2.304		€ 59.674
Geldelijke lening hockeyclub 3,5%	€ 70.208	€ 263.812			€ 334.020
Geldelijke lening hockeyclub 3%	€ -	€ 150.000			€ 150.000
Totaal	€ 772.433	€ 501.392	€ 10.086	€ 8.168	€ 1.255.571
AF: voorziening Lening Postagentschap	€ 12.500				€ 12.500
Totaal verstreckte leningen	€ 759.933	€ 501.392	€ 10.086	€ 8.168	€ 1.243.071

De gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude loopt ten opzichte van deze leningen een risico. Bij de hypothecaire leningen en startersleningen is dit risico nihil, maar bij de leningen aan de tennisvereniging en hockeyclub is een risico aanwezig bij faillissement van de verenigingen. De gemeente heeft voor € 543.694,— (ultimo 31-12-2014) uitstaan bij verenigingen, wat substantieel is voor de omvang van de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude. Hierop loopt de gemeente een beperkt risico, omdat de gemeente preferente schuldeiser is ten aanzien van de schuldenaren.

Waarborgen en borgstellingen

De gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude had ultimo 2014 gewaarborgde geldleningen (niet toegerekend tot het vermogen van de gemeente – ‘onder de balans’) voor ongeveer € 3.251.108,—. De gemeente staat borg ingeval die organisaties hun leningen niet kunnen afbetalen en hun rente voor die leningen niet kunnen opbrengen. Dit bedrag is als volgt opgebouwd:

Tabel 22 Opbouw van de reguliere waarborgen gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude

Organisatie	Oorsponkelijk bedrag	Borgstelling in € per 31-12-2013	Borgstelling in € per 31-12-2014
<i>Rechtspersonen:</i>			
Instellingen bijvoorbeeld Wooncompagnie e.a.	€ 14.266.268,—	€ 1.952.107,—	€ 1.738.011,—
Stichting Verpleeghuis Haarlem e.o.	€ 11.472.880,—	€ 13.273,—	€ 6.637,—
<i>Natuurlijke personen:</i>			
Gemeentegarantie aan particulieren	€ 2.347.147,—	€ 1.817.718,—	€ 1.506.460,—
Totaal	€ 28.085.295,—	€ 3.783.098,—	€ 3.251.108,—

De garanties particuliere woningbouw betreffen een achtervangovereenkomst met de Stichting Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW). Deze borgstellingen hebben betrekking op het aantrekken van vaste langlopende geldleningen door woningstichtingen in het kader van (her)financiering van bestaande gewaarborgde geldleningen. Nieuwe kapitaaluitbreidingen worden door de corporaties aangetrokken met een borgstelling in de vorm van een achtervangovereenkomst tussen de gemeente en het WSW. Omdat de gemeente een ‘tweede vangnet’ vormt bij deze garantstellingen, is het risico hierop kleiner. De omvang van het bedrag is voor de grootte van de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude wel groot. De omvang van het huidige bedrag qua garantstelling aan de Stichting Verpleeghuis e.o. is van dusdanig omvang, dat het risico hierop nihil is. Daarnaast heeft de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude een garantstelling van € 2,5 miljoen aan particulieren. Dit betreft hypotheekleningen waarop wordt afgelost. Het risico hierop wordt door de gemeente als laag ingeschat.

Investerings

Voor het beoordelen van de gezondheid van een gemeente is een belangrijk element of de gemeente de ruimte voor kapitaallasten intact laat, zodat het mogelijk blijft om nieuwe investeringen te kunnen doen. Dit wordt de kapitaallastennorm genoemd. Daarbij wordt gekeken of de vrijval kapitaallasten¹⁸ niet wordt benut voor lopende (andere) uitgaven.

¹⁸ Kapitaallasten bedragen de rente en afschrijving op gedane investeringen. Op het moment dat deze investering niet wordt vervangen, vallen deze lasten vrij ten gunste van de algemene middelen. Een gemeente kan dan eventueel de middelen besteden voor andere doeleinden. Wanneer er echter nieuwe investeringen worden gedaan,

Onderstaande tabel toont de ontwikkeling van de kapitaallasten:

Tabel 23 Ontwikkeling kapitaallasten periode 2013 tot 2019 gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude (bron: beheersbegroting 2016)

Kapitaallasten	2013R	2014R	2015B + wijz.	2016B	2017B	2018B	2019B
Afschrijvingen	€ 461.386	€ 375.198	€ 1.540.824	€ 380.064	€ 368.907	€ 368.907	€ 352.209
Rente	€ 624.722	€ 436.280	€ 500.890	€ 358.108	€ 345.812	€ 333.919	€ 322.133
Kapitaallasten	€ 1.086.108	€ 811.478	€ 2.041.714	€ 738.172	€ 714.718	€ 702.825	€ 674.342
Exploitielasten totaal	€ 9.863.000	€ 10.323.000	€ 13.513.000	€ 11.350.000	€ 11.289.000	€ 11.318.000	€ 11.356.000
% van de totale exploitatielasten	11,01%	7,86%	15,11%	6,50%	6,33%	6,21%	5,94%

De jaren 2013 en 2015 laten een relatief hoog bedrag zien aan kapitaallasten ten opzichte van de andere jaren. Het verschil tussen 2013 en 2014 wordt veroorzaakt door de afschrijving op de Haarlemmerstraatweg 49, die in vanaf 2014 niet meer plaatsvindt. Het verschil ten opzichte van de begroting 2015 na wijzigingen wordt veroorzaakt door incidentele afschrijvingen en volledige afschrijvingen op activa.

Na 2015 constateren we dat de begrote kapitaallasten steeds iets lager worden in de tijd. Dit is ook terug te zien in het percentage van de kapitaallasten uitgedrukt ten opzichte van de totale exploitatielasten. De kapitaallastennorm wordt intact gelaten. Met het oog op instandhouding van structurele dekking van nieuwe investeringen is het wel belangrijk dat er op gemonitord wordt, dat de vrijval kapitaallasten niet wordt benut voor structurele andere uitgaven.

Reserves

In dit onderdeel bekijken we de reservepositie van de gemeente in absolute, relatieve en kwalitatieve zin. Vervolgens bekijken we de opbouw en de mate van beklemming (beperkte aanwendbaarheid) van de reserves. Ten slotte bezien we of er nog zogenoemde stille reserves zijn, te weten aandelen en gebouwen.

Als eerste geven we de hiernavolgende ratio's. De bufferratio drukt de reserves uit als percentage van de exploitatie. De ratio reserves per inwoner spreekt voor zich. De solvabiliteitsratio drukt de reserves (eigen vermogen) uit als percentage van het vermogen (vreemd vermogen en totaal vermogen). De ratio's worden onder de tabel verder toegelicht.

Tabel 24 Indicatoren reserves voor gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude

Indicatoren reserves	Ultimo 2012	Ultimo 2013	Ultimo 2014
Buffer ratio	1,21	1,30	1,00
Reserves per inwoner	€ 2.266,67	€ 2.325,96	€ 1.856,99
Solvabiliteitsratio over vreemd vermogen	2,05	3,34	1,63
Solvabiliteitsratio over totaal vermogen	0,67	0,77	0,62

Bufferratio

Dit percentage laat van 2013 naar 2014 een forse daling zien, doordat de omvang van de reserves afneemt. De lagere bufferratio in 2014 wordt veroorzaakt door de omzetting van de egaliseringsreserve rioolbeheer naar een voorziening, conform de Notitie Riolerings van de commissie BBV.

ontstaan er nieuwe kapitaallasten die gedekt moeten worden. Door dit te doen met de vrijval van kapitaallasten ontstaat er een structurele dekking.

Reserves per inwoner

Dit bedrag laat ook een daling zien, doordat de omvang van de reserves afneemt door de herrubricering van de reserve riolering naar een voorziening. De reserves per inwoner zijn relatief hoog te noemen in vergelijking met bijvoorbeeld de referentiegemeenten.

Tabel 25 Ontwikkeling mutaties reserves gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude in de periode 2012 tot 2019)

mutaties in reserves in in € x1.000	2012 - rekening	2013 - rekening	2014 - rekening	2015 - begroting na wijziging in begroting 2016	2016 - begroting	2017 - begroting	2018 - begroting	2019 - begroting
vermeerdering	901	454	490	328	242	230	186	171
vermindering	842	228	470	1.612	151	55	56	71
saldo	59	226	21	-1.284	91	175	130	100
herrubricering			3.146					

In bovenstaande tabel is te zien dat de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude in bijna alle jaren een grotere vermeerdering dan vermindering van de reserves laat zien. Dit betekent dat de omvang van de reserves toeneemt. In 2015 vindt echter een forse vermindering van de reserves plaats, op basis van de begroting na wijziging (2015) in de begroting 2016. De omvang van deze uitname zorgt ervoor dat het saldo van de vermeerderingen en verminderingen van de reserves in de jaren 2012-2019 negatief is. Hierbij is de herrubricering van de reserve riolering, die in 2014 heeft plaatsgevonden, nog niet meegenomen. Dit zorgt ervoor dat de daling van de omvang van de reserves verder toeneemt.

De gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude kent 25 reserves (op basis van de jaarrekening 2014). Van deze reserves hebben tien een omvang die kleiner is dan € 50.000,—. Bij de jaarrekening van 2014 staan daarnaast twee reserves op nul, welke bij het vaststellen van de jaarrekening zijn opgeheven. In de begroting 2016 wordt gesteld dat in het laatste kwartaal van 2015 de nota reserves en voorzieningen herzien zal worden, waarbij de reserves en hun bestemmingen opnieuw tegen het licht worden gehouden. Naar aanleiding hiervan is de nota reserves en voorzieningen 2016-2020 opgesteld. In deze nota wordt voorgesteld om de reserves en voorzieningen te actualiseren. Het gevolg is dat het aantal bestemmingsreserves naar 15.

Aan de algemene reserve en de bestemmingsreserve wordt jaarlijks rente toegeschreven. Deze rente wordt toegevoegd aan de exploitatie en heeft dus een inkomensfunctie. In de kadernota wordt jaarlijks deze omslagrente vastgesteld. Voor 2015 was deze 3,5%, voor 2016 is de bespaarde rente op de reserves vastgesteld op 2,5%. Het hanteren van deze methodiek zorgt ervoor dat wanneer er een daling van de reservecapaciteit plaatsvindt, dit direct leidt tot een daling van de baten in de exploitatie. Immers, met de berekende rente op basis van het totaalbedrag aan reserves is rekening gehouden als inkomst in de exploitatie. Echter, de lasten van de bespaarde rente op reserves daalt ook. Deze daling is gelijk aan de daling van de inkomsten vanuit de rente op de reserves. Per saldo gebeurt er dus niets. Het toeschrijven van rente aan de reserves om deze vrij te laten vallen aan de exploitatie is een administratieve exercitie die per saldo geen effect heeft. Alleen op de reserve riolering werd tot 2014 de rente toegeschreven aan de reserve.

Bij de herrubricering van deze reserve naar een voorziening is deze werkwijze komen te vervallen. Het bedrag dat eerder als rente werd bijgeschreven wordt nu via de reguliere toevoegingen/onttrekkingen meegenomen.

Solvabiliteit over vreemd vermogen en totaal vermogen

De gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude heeft een solvabiliteitsratio over vreemd vermogen van > 1,0. De solvabiliteit over het totale vermogen van de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude is ultimo 2014 0,62. Dit toont aan dat de gemeente mogelijk goed in staat is om aan haar financiële verplichtingen te voldoen op de lange termijn. Dat wil zeggen: het eigen vermogen is ruim voldoende ten opzichte van de schulden en de totale exploitatielasten.

Het streven van de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude is om 'voldoende' weerstandsvermogen te hebben. Hierbij wordt in de begroting 2016 de gewenste weerstandsratio niet nader gedefinieerd. Volgens de berekeningen van de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude in de begroting 2016 voldoet het weerstandsvermogen van de gemeente aan de gestelde norm. Het weerstandsvermogen¹⁹ is de laatste jaren wel iets achteruit gegaan. Was dit begin 2013 nog 2,15, eind 2013 was dit 2,02 en op 1 januari 2015 bedroeg het weerstandsvermogen 1,96. De afname van het weerstandsvermogen is vooral het gevolg van grote incidentele investeringen. Daarnaast dient ook hier rekening te worden gehouden met meer noodzakelijke investeringen in de komende jaren en de beperkte mogelijkheid om de gemeentelijke belasting te verhogen. Verder is een gemeente met de financiële omvang en ligging van Haarlemmerliede en Spaarnwoude per definitie kwetsbaarder dan grotere gemeenten.

De gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude heeft binnen de algemene reserve vastgesteld dat er een zogenoemde 'ijzeren voorraad' aangehouden dient te worden. Dit betreft een bedrag van € 1.650.000,—, door de raad is vastgesteld dat deze ijzeren voorraad circa € 300,— per inwoner moet bedragen. Dit bedrag is in 2009 in overleg met de provincie vastgesteld. Hierbij is dus nog geen rekening gehouden met het effect van de decentralisaties op het risicoprofiel van de gemeente.

Vrije ruimte in de reserves

Vervolgens is het belangrijk om naar de vrije ruimte in de reserves te kijken. De gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude maakt in overzichten van reserves en voorzieningen het volgende onderscheid:

- Reserves met een bufferfunctie: De belangrijkste functie van het eigen vermogen is de bufferfunctie. Reserves behoren tot één van de instrumenten om niet te kwantificeren risico's af te dekken. Reserves maken, naast eventuele onbenutte belastingcapaciteit en ruimte in de begroting, onderdeel uit van de weerstandscapaciteit.
- Reserves met een egalisatiefunctie: Reserves kunnen ook een egalisatiefunctie hebben. Dit betekent dat wij de lasten en baten over de jaren heen regelmatig ten laste/ten gunste van de exploitatiebegroting brengen, om pieken en dalen te egaliseren. Voorwaarde is wel dat er een actueel meerjarenperspectief aan ten grondslag ligt.

¹⁹ Het weerstandsvermogen wordt berekend door de beschikbare weerstandscapaciteit te delen door de benodigde weerstandscapaciteit. Het beschikbare weerstandsvermogen wordt gedefinieerd als de totale capaciteit die een gemeente bezit om financiële risico's op te vangen. Deze capaciteit is nodig om te voorkomen dat financiële tegenvallers dwingen tot bezuinigingen of ingrijpende beleidsbijstelling. Dit zijn bijvoorbeeld de algemene reserve, post onvoorzien en de belastingcapaciteit. Het benodigde weerstandsvermogen is de hoeveelheid geld waarover een gemeente vrij moet kunnen beschikken om financiële tegenvallers op te vangen. De omvang van dit bedrag wordt veelal bepaald door middel van een risicoanalyse (bijvoorbeeld de Monte Carlo-methode).

- Reserves met een bestedings-/bestemmingsfunctie: De bestemmingsreserve is een reserve welke de raad gevormd heeft voor een bepaald doel. Deze middelen zijn zonder toestemming van de raad niet vrij aanwendbaar voor andere zaken.

Voor het bepalen van de vrije ruimte wordt gekeken of een reserve vrij inzetbaar is, bestemd, of beklemd is (typering van de reserves). Hieronder verstaan we:

- Vrij besteedbare reserves – Reserve heeft geen specifiek doel en kan daardoor vrij ingezet worden.
- Bestemde reserves – Bestemd voor een specifiek doel, een andere aanwending heeft een effect op het niet of beperkt realiseren van het oorspronkelijk doel.
- Beklemd reserves – Dit is een bestemde reserve, maar een andere aanwending heeft een effect op de exploitatie.

Van de reserves die weergegeven worden in de nota reserves en voorzieningen 2016-2020 is deze verdeling als volgt:

Tabel 26 Mate van beklemming van reserves op basis van de nota reserves en voorzieningen 2016-2020.

Type reserve Haarlemmerliede en Spaarnwoude	Verwacht saldo per 31-12-2015	Typering van de reserves
Algemene reserve	€ 3.831.386,—	Vrij te besteden. € 1.650.000,— te behouden 'ijzeren voorraad'.
Bestemde reserves	€ 4.139.423,—	Bestemd. Reserves zijn bestemd voor een bepaald doel, maar deze bestemming kan zonder effect op de exploitatie gewijzigd worden. Dit heeft alleen (mogelijk) invloed op het eerder gestelde doel.
Bestemde reserves met als doel egalitatie	€ 453.992,—	Beklemd, reserves hebben een specifiek doel en kunnen niet zomaar te gelde worden gemaakt. Bestedingen worden besteed aan exploitatie, ten behoeve van egalitatie van uitgaven.
Bestemde reserves die per 31-12-2016 vrijvallen naar de algemene reserve	€ 97.336,—	Vrij te besteden. Hoewel deze reserves op het moment nog een bestemming kennen, wordt voorgesteld deze te laten vrijvallen naar de algemene reserve.
Totaal	€ 8.522.137,—	

Zoals in bovenstaand overzicht te zien is betreft de algemene reserve (per 31 december 2015) 45% van het totaal aan reserves. Wanneer ook de reserves die vrij zullen vallen naar de algemene reserve meegerekend worden, stijgt dit percentage naar 46%. De 'ijzeren voorraad' binnen de algemene reserve dient echter in stand te blijven. Wanneer dit bedrag niet meegenomen wordt, is 26,7% van de reserves vrij besteedbaar.

Concluderend kunnen we het volgende stellen:

- 5,3 % van de reserves is beklemd;
- 48,6 % van de reserves is bestemd;
- 19,4 % betreft de ijzeren voorraad binnen de algemene reserve;
- 26,7 % is vrij besteedbaar.

Hieruit blijkt dat het eigen vermogen van Haarlemmerliede en Spaarnwoude goed aanwendbaar is en dus kent de gemeente een flexibele vermogenspositie. Bijna de helft van het eigen vermogen kan ingezet worden om risico's op te vangen en te anticiperen op nieuwe ontwikkelingen. Daarnaast is nog eens 48,6% van het eigen vermogen bestemd. De raad zou bij aanwending voor een andere doeleinde de bestemming van deze reserves kunnen wijzigen, wat wel gevolgen kan hebben voor eerder gestelde doelen.

Stille reserves

Ten slotte hebben we nog bekeken of er stille reserves zijn. Daarbij worden de aandelen/deelnemingen en het vastgoed bezien.

Aandelen en deelnemingen

De gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude heeft aandelen van de BNG, Eneco, de Meerlanden en Polanenpark BV. Tevens heeft de gemeente een bedrag ingebracht in Polanenpark CV. De aandelen van BNG zijn niet vrij verhandelbaar en alleen verkoopbaar aan een andere aandeelhouder en alleen tegen de intrinsieke waarde. Hierdoor kunnen deze aandelen niet als stille reserve worden beschouwd. De aandelen van Eneco zijn wel vrij verhandelbaar. De aandelen van Eneco (3.995 stuks à € 100,— nominaal = € 399.500,— nominale waarde) creëren een stille reserve van € 396.596,— omdat de marktwaarde hoger is dan de huidige boekwaarde.

Let wel: De aandelen van Eneco, BNG en De Meerlanden genereren dividend. Deze bedroeg in 2014 € 79.734,— van BNG; € 96.839,— van Eneco en € 26.527,— van De Meerlanden. Verkoop van de aandelen zorgt voor een structureel dekkingsverschil in de exploitatie.

In onderstaand schema is een totaal overzicht opgenomen van de boekwaarde (ultimo 1-1-2014) en nominale waarde van de aandelen en deelnemingen van de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude:

Tabel 27 Weergave van de nominale waarde en boekwaarde (ultimo 01-01-2014) van de aandelen en deelnemingen van de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude

Omschrijving	Aantal	Nominale Waarde	Boekwaarde (ultimo 1-1-2014)
Aandelen NV Bank Nederlandse Gemeenten	62.790	€ 156.975,—	€ 142.464,—
Aandelen Meerlanden BV	4.648	€ 215.188,—	€ 215.188,—
Aandeel Meerlanden BV – prioriteitsaandeel	1	nvt	€ 46,—
Agio op aandelen Meerlanden BV			€ 74.598,—
Aandelen Eneco BV	3.995	€ 399.500,—	€ 2.904,—
Aandelen Polanenpark BV	20% van totaal		€ 3.600,—
Inbreng Polanenpark CV	20% van totaal		€ 3.600
Totaal			€ 442.048,—

Vastgoed

De gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude heeft hiernaast een aantal gebouwen in gemeentelijk bezit. De boekwaarde van deze gebouwen is in de meeste gevallen lager dan

de huidige WOZ-waarde. Hierdoor wordt een stille reserve gecreëerd. In de begroting van 2016 zijn hierbij de volgende cijfers weergegeven:

Tabel 28 Stille Reserves op Vastgoed

WOZ-waarde	Boekwaarde	Stille Reserve o.b.v. WOZ-waarde
€ 6.737.000,—	€ 4.066.911,—	€ 2.670.089,—

Bovenstaand beeld wekt de suggestie dat er sprake is van een forse stille reserves. Echter, het merendeel van het vastgoed is specifiek bestemd voor de publieke dienst en nog voor vele jaren als zodanig beklemd (ervan uitgaande dat het huidige gebruik van kwaliteit en kwantiteit daarvoor per se nodig is).

Samenvattend: de stille reserves van de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude zijn op papier behoorlijk van omvang. In de praktijk zijn ze echter voor een groot deel moeilijk om te zetten in liquiditeit.

Exploitatie

Voor de exploitatie kijken we naar de sociale structuur en de centrumfunctie van de gemeente en de mate waarin de begroting realistische ramingen bevat. Bij het laatstgenoemde kijken we naar de ontwikkeling van het saldo van de begroting 2016 in relatie tot de rekening van het jaar daarvoor en naar de aanwezigheid van niet-ingevulde taakstellingen in de begroting.

De jaarrekeningen 2013, 2014 en de begrotingen 2015 en 2016 (inclusief het meerjarenperspectief) van de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude laten het volgende beeld zien op het totale niveau van baten en lasten per programma.

Tabel 29 Weergave van overzicht baten en lasten van de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude in de periode 2012 tot en met 2018

Programma's	2012R		2013R		2014R		2015B na wijzigingen		2016B		2017B		2018B		2019B	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
0. Algemeen Bestuur	€ 1.477.000	€ 149.000	€ 1.443.000	€ 124.000	€ 1.592.000	€ 555.000	€ 1.656.000	€ 112.000	€ 1.656.000	€ 138.000	€ 1.666.000	€ 138.000	€ 1.666.000	€ 138.000	€ 1.666.000	€ 138.000
1. Openbare orde en Veiligheid	€ 605.000	€ 223.000	€ 639.000	€ 32.000	€ 603.000	€ 32.000	€ 641.000	€ 64.000	€ 601.000	€ 50.000	€ 601.000	€ 50.000	€ 606.000	€ 50.000	€ 601.000	€ 50.000
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	€ 801.000	€ 698.000	€ 633.000	€ 60.000	€ 1.087.000	€ 253.000	€ 2.001.000	€ 19.000	€ 787.000	€ 27.000	€ 785.000	€ 27.000	€ 785.000	€ 27.000	€ 785.000	€ 27.000
3. Economische zaken	€ 29.000	€ 0	€ 0	€ 0	€ 15.000	€ 0	€ 2.000	€ 0	€ 2.000	€ 0	€ 2.000	€ 0	€ 2.000	€ 0	€ 2.000	€ 0
4. Onderwijs	€ 503.000	€ 11.000	€ 541.000	€ 81.000	€ 577.000	€ 80.000	€ 514.000	€ 19.000	€ 483.000	€ 1.000	€ 492.000	€ 1.000	€ 476.000	€ 1.000	€ 463.000	€ 1.000
5. Cultuur en Recreatie	€ 712.000	€ 40.000	€ 761.000	€ 38.000	€ 686.000	€ 58.000	€ 881.000	€ 84.000	€ 807.000	€ 54.000	€ 803.000	€ 53.000	€ 800.000	€ 53.000	€ 796.000	€ 52.000
6. Sociale voorzieningen en maatschappelijk werk	€ 2.538.000	€ 1.242.000	€ 2.531.000	€ 1.211.000	€ 2.639.000	€ 1.263.000	€ 3.892.000	€ 1.027.000	€ 3.970.000	€ 1.020.000	€ 3.898.000	€ 1.001.000	€ 3.867.000	€ 1.001.000	€ 3.862.000	€ 1.001.000
7. Volksgezondheid en Milieu	€ 1.381.000	€ 1.434.000	€ 1.448.000	€ 1.435.000	€ 1.482.000	€ 1.521.000	€ 1.730.000	€ 1.523.000	€ 1.779.000	€ 1.545.000	€ 1.814.000	€ 1.590.000	€ 1.874.000	€ 1.635.000	€ 1.928.000	€ 1.680.000
8. Ruimtelijke Ordening en Huisvesting	€ 1.507.000	€ 746.000	€ 1.310.000	€ 809.000	€ 1.170.000	€ 610.000	€ 1.131.000	€ 1.602.000	€ 1.028.000	€ 378.000	€ 1.025.000	€ 378.000	€ 1.033.000	€ 378.000	€ 1.023.000	€ 378.000
Saldo kostenplaats	€ 482.000	€ 0	€ 345.000	€ 0	€ 281.000	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Totaal Programma's	€ 10.035.000	€ 4.543.000	€ 9.651.000	€ 3.790.000	€ 10.132.000	€ 4.372.000	€ 12.448.000	€ 4.450.000	€ 11.113.000	€ 3.213.000	€ 11.086.000	€ 3.238.000	€ 11.109.000	€ 3.283.000	€ 11.126.000	€ 3.327.000
Algemene Dekkingsmiddelen	€ 236.000	€ 6.451.000	€ 212.000	€ 6.518.000	€ 191.000	€ 6.524.000	€ 1.065.000	€ 7.779.000	€ 237.000	€ 8.239.000	€ 203.000	€ 8.247.000	€ 209.000	€ 8.228.000	€ 230.000	€ 8.135.000
Totaal voor Bestemming	€ 10.271.000	€ 10.994.000	€ 9.863.000	€ 10.308.000	€ 10.323.000	€ 10.896.000	€ 13.513.000	€ 12.229.000	€ 11.350.000	€ 11.452.000	€ 11.289.000	€ 11.485.000	€ 11.318.000	€ 11.511.000	€ 11.356.000	€ 11.462.000
Saldo voor Bestemming		€ 723.000		€ 445.000		€ 573.000		-€ 1.284.000		€ 102.000		€ 196.000		€ 193.000		€ 106.000
Mutaties Reserves	€ 901.000	€ 842.000	€ 454.000	€ 228.000	€ 492.000	€ 470.000	€ 328.000	€ 1.612.000	€ 242.000	€ 151.000	€ 230.000	€ 55.000	€ 186.000	€ 56.000	€ 171.000	€ 71.000
Totaal voor Bestemming	€ 11.172.000	€ 11.836.000	€ 10.317.000	€ 10.536.000	€ 10.815.000	€ 11.366.000	€ 13.841.000	€ 13.841.000	€ 11.592.000	€ 11.603.000	€ 11.519.000	€ 11.540.000	€ 11.504.000	€ 11.567.000	€ 11.527.000	€ 11.533.000
Resultaat na Bestemming		€ 664.000		€ 219.000		€ 551.000		€ 0		€ 11.000		€ 21.000		€ 63.000		€ 6.000

In 2012, 2013 en 2014 boekte de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude een positief resultaat voor bestemming van respectievelijk € 723.000,—, € 445.000,— en € 573.000,—. Voor de begroting 2015 (na wijzigingen) is sprake van een negatief saldo voor bestemming van -/- € 1.284.000,—. In 2016 is sprake van een positief saldo van € 102.000,— en het meerjarenperspectief richting 2019 laat ook steeds een positief saldo zien. Op basis van tabel 29 concluderen wij dat de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude een structureel sluitende begroting heeft.

Het tekort in 2015 voor bestemming wordt veroorzaakt door de hogere uitgaven op het programma 2 Verkeer, Vervoer en Waterstaat. In 2015 zijn er diverse incidentele posten opgenomen waarvan de grootste zijn de renovaties van de Lagedijk, Spaarndammerdijk en Liedeweg. Deze posten werden gedekt uit de reserve wegen. In de begroting 2015 (na wijzigingen) is dan ook een relatief grote onttrekking te zien ten aanzien van bestemmingsreserve wegen (circa € 1.000.000,—). In de begroting 2016 is aangegeven dat het definitieve wegenbeheerplan in oktober 2015 in de raad zal worden behandeld. Naast prioritering zijn in dit beheerplan ook de kosten opgenomen. Na vaststelling door de raad van dit wegenbeheerplan kan ook de uitvoering ter hand worden genomen. De (financiële) kosten voor 2016 en verder zijn nog niet meegenomen in de begroting 2016.

In het wegenbeheerplan 2015-2019 wordt aangegeven dat de totale onderhoudskosten voor de periode 2015-2019 ongeveer € 5,2 miljoen bedragen. Circa 95% (circa € 5 miljoen) van de totale onderhoudskosten uit de gemuteerde basisplanning (circa € 5,2 miljoen) is opgenomen in de jaren 2015 en 2016 als gevolg van de slechte staat van de verhardingen. Indien een analyse wordt gedaan naar de verdeling van deze kosten, dan valt het volgende op: Circa 59% van de totale kosten in 2015-2016 zijn te herleiden tot een twaalfstal wegen. Hiertoe zijn drie varianten uitgewerkt om invulling te geven aan het beheer van deze twaalf wegen. Uit het raadsvoorstel blijkt dat er gekozen is voor variant 3. Deze variant heeft de volgende consequenties per jaar:

- 2015: € 206.920,—
- 2016: € 277.274,— + € 336.348,—
- 2017: € 104.369,— + € 29.016,—
- 2018: € 373.647,— + € 227.974,—
- 2019: € 684.905,— + € 261.243,—

Arcadis concludeert in het Wegenbeheerplan dan ook dat het beschikbare budget van € 215.000,— in de begroting 2015 op jaarbasis ontoereikend is om het geplande onderhoud uit te kunnen voeren. Ultimo 31-12-2014 bedroeg de stand van de reserve Onderhoud wegen en bruggen € 1.209.942,—. Zonder dotaties is deze reserve niet toereikend om de onderhoudskosten te dekken. De benodigde financiële middelen ten behoeve van het uitvoeren van de onderhoudsmaatregelen voor de twaalf wegen in de meerjarenbegroting worden ten laste van deze reserve. De gemeente Haarlemmerliede heeft geanticipeerd op de conclusies van Arcadis door in de begroting 2016 de dotatie aan de reserve Onderhoud wegen en bruggen te verhogen naar circa € 600.000,—. Daarnaast is circa € 250.000,— opgenomen in de exploitatie voor het onderhoud van wegen in de begroting 2016. In de begroting 2015 was dit € 215.000,—.

*Incidentele lasten en baten**Tabel 30 Meerjarig overzicht van incidentele baten en lasten*

Exploitatie	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Incidentele baten en lasten								
Baten								
Begroot	€ 1.009.700	€ 656.895	€ 823.450	€ -	€ 243.000	€ 160.000	€ 155.000	€ 13.300
Gerealiseerd	€ 1.592.586	€ 615.654	€ 964.866					
Lasten								
Begroot	€ 866.534	€ 988.486	€ 1.751.818	€ 732.800	€ 51.540	€ 25.000	€ 24.300	€ 36.300
Gerealiseerd	€ 1.090.873	€ 1.042.814	€ 981.515					

In bovenstaande tabel worden de incidentele baten en lasten laten over de jaren heen weergegeven. We constateren dat de begrote incidentele baten en lasten een forse daling laten zien. Voor de jaren 2013 tot en met 2015 zien we dat de omvang van de incidentele baten en lasten ongeveer 10% van de totale begroting bedraagt. Dit wordt veroorzaakt doordat de gemeente verschillende activa volledig heeft afgeschreven, vanwege buitengebruikstelling. We zien ook dat de begrotingen 2014 en 2015 een opgave waren om structureel sluitend te krijgen. We zien dat de gemeente bij de begrotingen 2015 en 2016 een verbeterde weergave van de incidentele baten en lasten heeft opgenomen. Via deze overzichten wordt het inzicht in de incidentele (en structurele) baten en lasten vergroot.

Bezuinigingen

Op 18 februari 2014 heeft de raad het college de opdracht gegeven op een bezuiniging door te voeren van € 327.500,—. In de begroting 2016 is weergegeven welke bezuinigingsmaatregelen de gemeente wil nemen met het oog op het sluitend houden van de meerjarenbegroting. We geven hieronder de maatregelen weer:

Tabel 31: Taakstellen c.q. bezuinigingsmaatregelen in de begroting 2016 van de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude

Bezuinigingen	Bezuinigingsmaatregel	2016	2017	2018	2019
	Gericht op verlagen lasten				
1	Stelpost P&O uitbreiding facilitair 8 uur en post en archief 8 uur	€ 25.000	€ 25.000	€ 25.000	€ 25.000
2	Stelpost P&O loonkosten gedetacheerde Paswerk	€ 43.191	€ 43.191	€ 43.191	€ 43.191
	Gericht op verhogen baten				
3	Verhogen belastingen 2017-2019		€ 200.000	€ 200.000	€ 200.000
4	Precario volledig opgenomen + verhoging in 2018 en 2019	€ 270.000	€ 270.000	€ 280.000	€ 290.000
5	Verhoging algemene uitkering in 2019				€ 40.000

Uit bovenstaande tabel blijkt dat de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude vanaf 2017 de belastingen verder wil verhogen met € 470.000,— en € 490.000,—. Dit is exclusief de forensenbelasting vanaf 01-01-2016. In de paragraaf Belastingen hebben wij geconstateerd dat de gemeente tot één van de duurdere gemeenten van Nederland behoort qua belastingen. Deze maatregelen zullen dit versterken.

Begrotingsanalyse 2015 op basis van primitieve begroting gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude

De gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude heeft een goede sociale structuur en geen centrumfunctie ('zonder') in de zin zoals deze begrippen worden gehanteerd bij de berekening van de Algemene Uitkering uit het Gemeentefonds. We hebben voor de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude een begrotingsvergelijking gemaakt, die als bijlage 3 is bijgevoegd. In de begrotingsvergelijking 2015 met de geselecteerde gemeenten zien we op de programma's de volgende resultaten.

Bij de vergelijking maken wij wel de opmerking dat door de kleine omvang van de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude geconstateerde verschillen relatief groot zijn.

Tabel 32 Verschillenanalyse begrotingsanalyse op hoofdfunctieniveau

Verschil per inwoner op hoofdfunctieniveau met de referentiegemeenten in euro's		
	Hoofdfunctie	Haarlemmerliede en Spaarnwoude
0	Algemeen bestuur	+ 20
1	Openbare orde en veiligheid	+ 8
2	Verkeer, vervoer en waterstaat	-/- 59
3	Economische zaken	-/- 10
4	Onderwijs	-/- 9
5	Cultuur en recreatie	+ 41
6	Sociale voorzieningen en maatschappelijke dienstverlening	+ 79
7	Volksgesondheid en milieu	+ 22
8	Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting	-/- 5
	Totaal 0 t/m 8	+ 87

De negatieve getallen in bovenstaande tabel geven aan dat de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude op de betreffende hoofdfunctie meer uitgeeft per inwoner dan vergelijkbare gemeenten. De positieve getallen geven aan dat de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude minder uitgeeft per inwoner dan vergelijkbare gemeenten. Dit betreffen constatering op functieniveau. Het achterhalen van achterliggende oorzaken maakt geen onderdeel uit van dit onderzoek.

Uit de begrotingsanalyse constateren wij dat de gemeente op de hoofdfuncties 2) Verkeer, Vervoer en Waterstaat, 3) Economische Zaken, 4) Onderwijs en 8) Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting per inwoner meer uitgeeft dan de referentiegemeenten. Op de hoofdfuncties 0) Algemeen Bestuur, 1) Openbare orde en veiligheid, 5) Cultuur en Recreatie, 6) Sociale Voorzieningen en maatschappelijke dienstverlening en 7) Volksgesondheid en milieu geeft de gemeente per inwoner minder uit dan de referentiegemeenten (zie ook bovenstaande tabel).

Meer uitgaven/minder inkomsten

Uit de begrotingsanalyse in bijlage 3 blijkt op welke functies de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude substantieel (> € 10,— per inwoner) meer geld uitgeeft en/of minder ontvangsten heeft dan de referentiegemeenten.

Tabel 33 Functies waarop de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude substantieel meer uitgeeft en/of minder ontvangt per inwoner dan de referentiegemeenten

Functie	Bedrag per inwoner meer uitgaven en/of minder ontvangsten
003 Burgerzaken	€ 12,—
006 Bestuursondersteuning raad en rekenkamer	€ 12,—
210 Wegen, straten en pleinen	€ 64,—
330 Nutsbedrijven	€ 15,—
560 Openbaar groen en openluchtrecreatie	€ 20,—
670 Algemene Voorzieningen Wmo en Jeugd	€ 170,—
721 Afvalverwijdering en -verwerking	€ 74,—
722 Riolering	€ 44,—
810 Ruimtelijke Ordening	€ 37,—
830 Bouwgrondexploitaties	€ 17,—

Minder uitgaven/meer inkomsten

Uit de bijgevoegde begrotingsanalyse blijkt op welke functies de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude substantieel (> € 10,— inwoner) minder geld uitgeeft en/of meer ontvangsten heeft dan de referentiegemeenten.

Tabel 34 Functies waarop de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude substantieel minder uitgeeft en/of meer ontvangt per inwoner dan de referentiegemeenten

Functie	Bedrag per inwoner minder uitgaven en/of meer ontvangsten
002 Bestuursondersteuning college van burgemeester en Wethouders	€ 52,—
140 Openbare Orde en veiligheid	€ 11,—
510 Openbaar bibliotheekwerk	€ 14,—
530 Sport	€ 33,—
610 Bijstandsverlening en inkomensvoorziening en subsidies	€ 18,—
611 Sociale werkvoorziening	€ 37,—
661 Maatwerkvoorzieningen Natura materieel Wmo	€ 21,—
662 Maatwerkvoorzieningen Natura immaterieel	€ 41,—
672 PGB Wmo en Jeugd	€ 27,—
682 Individuele voorzieningen Natura Jeugd	€ 76,—
714 Openbare gezondheidszorg	€ 14,—
715 Jeugdgezondheidszorg	€ 22,—
725 Baten reinigingsrechten en afvalstoffenheffing	€ 58,—
726 Rioolheffing	€ 36,—
822 Overige volkshuisvesting	€ 17,—
823 Bouwvergunningen	€ 39,—

De functies 725 en 726 verband houden met 721 en 722: tegenover de hogere inkomsten uit afvalstoffenheffing en rioolheffing staan tevens hogere kosten.

In totaal geeft de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude in vergelijking met de referentiegemeenten over de eerste acht hoofdfuncties € 87,— per inwoner minder uit.

Dit wordt echter vooral veroorzaakt door het verschil op hoofdfuncties 5) Cultuur en Recreatie en 6) sociale voorzieningen en maatschappelijke dienstverlening. Tabel 33 geeft aan op welke functies dat het geval is.

2.3 Ontwikkelingen en risico's

Invoering vennootschapsbelasting

Per 1 januari 2016 worden gemeenten vennootschapsbelastingplichtig voor activiteiten waarbij zij optreden als ondernemer. Het uitgangspunt van de wijze waarop overheidsbedrijven in de heffing worden betrokken verandert van het bestaande uitgangspunt 'onbelast, tenzij' in 'belast, tenzij'. Waar fiscale winst wordt gerealiseerd zal de vennootschapsbelasting leiden tot financiële druk op de begroting: er zal 25% vennootschapsbelasting betaald moeten worden over de winst. Naast financiële gevolgen brengt de vpb-plicht ook grote organisatorische en administratieve gevolgen. Het is belangrijk hiervoor tijdig voorbereidingen te treffen, zoals het beoordelen van de belastingplicht, het opstellen van een openingsbalans, het bepalen van de prijsstelling en de fiscale verlies- en winstrekening. Hierbij is het vooral van belang tijdig inzicht te krijgen in de financiële effecten en zo nodig en indien mogelijk maatregelen te kunnen treffen om gevolgen en risico's te beperken.

Monitoring sociaal domein

Per 1 januari 2015 zijn een groot aantal taken binnen het sociaal domein gedecentraliseerd naar gemeenten. Hiermee zijn ook grote budgetten naar de gemeenten gegaan. Sturing en monitoring is één van de grote uitdagingen waar gemeenten momenteel voor staan als het gaat om het sociaal domein. Naast maatschappelijke aspecten, heeft dit ook een financieel aspect: blijven de bestedingen in het sociaal domein binnen de gestelde kaders? De wijze van monitoring en de afspraken met aanbieders zijn hierbij belangrijk. Deze bepalen de omvang van het risico dat de gemeente loopt en of de gemeente dreigende overschrijdingen van budgetten tijdig aan ziet komen.

Bijlage 1 Kostentoerekening afvalstoffenheffing

In de vakliteratuur worden een aantal kosten genoemd die te verhalen zijn door middel van de afvalstoffenheffing (mogelijkheden):

- Verwerkingskosten.
- Inzamelings- en transportkosten.
- Kosten van maatregelen om de hoeveelheid afval te verminderen, zoals subsidies voor het inzamelen van oud papier of voor milieuwinkels en milieuparken en kosten die zijn verbonden aan maatregelen om hergebruik te bevorderen of aan de andere kant de afvalstroom in te perken. Hierbij kan gedacht worden aan stickers ter voorkoming van ongeadresseerd reclamedrukwerk en specifieke voorlichting aan de burgers over voorkoming en vermindering van huishoudelijk afval.
- De kosten voor heffing en invordering (waaronder kwijtscheldingskosten zijn verhaalbaar.
- Een derde van de totale kosten van straatreiniging en reinigingspolitie mag worden toegerekend aan de afvalstoffenheffing.
- Gemeenten zijn bij de invoering van het btw-compensatiefonds gekort voor btw op het Gemeentefonds. Daarom mogen gemeenten (en de meeste gemeenten doen dit ook) btw doorberekenen in het rioolrecht en de afvalstoffenheffing (verhaalbare kosten).
- Kosten van algemeen zwerfafval zijn overigens niet verhaalbaar door middel van de afvalstoffenheffing. De Hoge Raad oordeelt namelijk dat alleen kosten mogen worden verhaald die verband houden met de inzameling van het vuil waarop de heffing betrekking heeft.

Bijlage 2 Kostentoe rekening rioolheffing

In de vakliteratuur worden een aantal kosten genoemd die te verhalen zijn door middel van het rioolrecht (mogelijkheden):

- In het tarief kan een egalisatiebedrag meegenomen worden voor toekomstig groot onderhoud. Egaliseren is mogelijk op grond van artikel van 44,1c BBV. De onderhoudsvoorziening krijgt bij vorming uit het tarief het karakter van een 44,2-voorziening.
- In het tarief mogen spaarbedragen voor toekomstige vervangingsinvesteringen worden meegenomen. Deze worden als last in de exploitatie toegevoegd aan een voorziening conform art. 44 lid 2 BBV.
- Het Ministerie van BZK²⁰ geeft in haar richtlijnen aan dat veegkosten 'in redelijkheid' toegerekend mogen worden aan rioolheffing. Volgens jurisprudentie is het niet ongebruikelijk om 25-60% van de veegkosten aan het rioolrecht toe te rekenen.²¹
- Uitbreidingsinvesteringen mogen niet onder de lasten worden opgenomen (het is dus niet mogelijk om via het tarief te sparen voor toekomstige uitbreidingsinvesteringen).
- Gemeenten zijn bij de invoering van het btw-compensatiefonds gekort voor btw op het Gemeentefonds. Daarom mogen gemeenten (en de meeste doen dit ook) btw doorberekenen in het rioolrecht en de afvalstoffenheffing.

²⁰ Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2010, *Handreiking kostentoe rekening leges en tarieven*, januari, pp. 1-235.

²¹ Hof 's-Gravenhage 4 januari 2002, nr. 01/00188, *Belastingblad* 2002, p. 994 en Hof Arnhem 19 oktober 1994, nr. 931000, *Belastingblad* 1995, p. 361.

Bijlage 3 Begrotingsvergelijking

Begrotingsvergelijking Gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude 2015														
Legenda kleuren														
■ Afwijking is groter dan € 5,- per inwoner nadelig (meer lasten of minder baten ten opzichte van referenties) ■ Afwijking is groter dan € 5,- per inwoner voordelig (minder lasten of meer baten ten opzichte van referenties) ■ Afwijking is groter dan € 3,- per inwoner nadelig (meer lasten of minder baten ten opzichte van referenties)														
* Selectie bestaat uit de gemeenten: Renswoude, Baarle-Nassau, Zoterwoude, Strijen, Eemnes, Beemster en Blaricum														
Inwoners 5.535														
Functie	Naam functie	Gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude				Vergelijking selectie*			Vergelijking Soortgenoten			Vergelijking Grootte Groep 5.000 - 10.000		
		Lasten (x € 1.000,-)	Baten (x € 1.000,-)	Netto	Netto per inwoner (x € 1,-)	Netto per inwoner (x € 1,-) selectie*	Verskil per inwoner (x € 1,-) met selectie*	Absoluut verschil x € 1.000	Netto per inwoner (x € 1,-) soortgenoten	Verskil per inwoner (x € 1,-) met soortgenoten	Absoluut verschil x € 1.000	Netto per inwoner (x € 1,-) grootte groep	Verskil per inwoner (x € 1,-) met grootte groep	Absoluut verschil x € 1.000
Hoofdfunctie 0, Algemeen Bestuur														
	001 Bestuursorganen	406	0	-406	-73	-65	-8	-44	-50	-23	-127	-69	-4	-22
	002 Bestuursondersteuning college van burgemeester en Wethouders	371	0	-371	-67	-119	52	288	-73	6	33	-124	57	315
	003 Burgerzaken	398	10	-388	-70	-58	-12	-66	-42	-28	-155	-53	-17	-94
	004 Baten secretariële ges	27	97	70	13	13	0	0	11	2	11	8	5	28
	005 Bestuurlijke samenwerking	82	0	-82	-15	-15	0	0	-18	3	17	-15	0	0
	006 Bestuursondersteuning raad en rekenkamer	263	0	-263	-48	-36	-12	-66	-19	-29	-161	-27	-21	-116
	Totaal hoofdfunctie 0	1.547	107	-1.440	-260	-280	20	111	-191	-69	-382	-280	20	111
Hoofdfunctie 1, Openbare orde en veiligheid														
	120 Brandweer en rampenbestrijding	498	2	-496	-90	-86	-4	-22	-67	-23	-127	-78	-12	-66
	140 Openbare orde en veiligheid	141	48	-93	-17	-28	11	61	-22	5	28	-23	6	33
	160 Opsporing en ruiming conventionele explosieven	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Totaal hoofdfunctie 1	639	50	-589	-106	-114	8	39	-89	-17	-100	-101	-5	-33
Hoofdfunctie 2, Verkeer, vervoer en waterstaat														
	210 Wegen, straten en pleinen	1.181	15	-1.166	-211	-147	-64	-354	-152	-59	-327	-158	-53	-293
	212 Openbaar vervoer	0	0	0	0	-1	1	6	-1	1	6	0	0	0
	214 Parkeren	0	0	0	0	-1	1	6	-3	3	17	-3	3	17
	215 Baten parkeerbelasting	0	0	0	0	0	0	0	4	-4	-22	5	-5	-28
	220 Zeehavens	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	221 Binnenhavens en waterwegen	0	0	0	0	0	0	0	-4	4	22	-1	1	6
	223 Veerdiensten	10	4	-6	-1	0	-1	-6	0	-1	-6	0	-1	-6
	230 Luchtvaart	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	240 Waterkering, afwatering en landaanwinning	30	0	-30	-5	-9	4	22	-8	3	17	-5	0	0
	Totaal hoofdfunctie 2	1.221	19	-1.202	-217	-158	-59	-327	-164	-53	-293	-162	-55	-304

Begrotingsvergelijking Gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude 2015														
Legenda kleuren														
■ Afwijking is groter dan € 5,- per inwoner nadelig (meer lasten of minder baten ten opzichte van referenties) ■ Afwijking is groter dan € 5,- per inwoner voordelig (minder lasten of meer baten ten opzichte van referenties) ■ Afwijking is groter dan € 3,- per inwoner nadelig (meer lasten of minder baten ten opzichte van referenties)														
* Selectie bestaat uit de gemeenten: Renswoude, Baarle-Nassau, Zoterwoude, Strijen, Eemnes, Beemster en Blaricum														
Inwoners 5.535														
Functie	Naam functie	Gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude				Vergelijking selectie*			Vergelijking Soortgenoten			Vergelijking Grootte Groep 5.000 - 10.000		
		Lasten (x € 1.000,-)	Baten (x € 1.000,-)	Netto	Netto per inwoner (x € 1,-)	Netto per inwoner (x € 1,-) met selectie*	Verskil per inwoner (x € 1,-) met selectie*	Absoluut verschil x € 1.000	Netto per inwoner (x € 1,-) soortgenoten	Verskil per inwoner (x € 1,-) met soortgenoten	Absoluut verschil x € 1.000	Netto per inwoner (x € 1,-) met grootte groep	Verskil per inwoner (x € 1,-) met grootte groep	Absoluut verschil x € 1.000
Hoofdfunctie 3, Economische zaken														
310	Handel en ambacht	2	0	-2	0	-7	-7	39	-4	4	22	-7	-7	39
311	Baten marktgelden	0	0	0	0	1	-1	-6	1	-1	-6	1	-1	-6
330	Nutsbedrijven	0	75	75	14	29	-15	-83	26	-12	-66	35	-21	-116
340	Agrarische productie en ontginning	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-1	1	6
341	Overige agrarische zaken, jacht en visserij	0	0	0	0	0	0	0	1	-1	-6	-1	1	6
Totaal hoofdfunctie 3		2	75	73	13	23	-10	-50	24	-11	-55	27	-14	-72
Hoofdfunctie 4, Onderwijs														
420	Basisonderwijs, excl. Onderwijshuisvesting (openbaar en bijzonder)	101	0	-101	-18	-8	-10	-55	-6	-12	-66	-5	-13	-72
421	Basisonderwijs, onderwijshuisvesting (openbaar en bijzonder)	237	1	-236	-43	-44	1	6	-45	2	11	-48	5	28
430	Speciaal (voortgezet) onderwijs, exclusief onderwijshuisvesting (openbaar en bijzonder)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
431	Speciaal (voortgezet) onderwijs, onderwijshuisvesting (openbaar en bijzonder)	0	0	0	0	0	0	0	-2	2	11	0	0	0
440	Voortgezet onderwijs, exclusief onderwijshuisvesting (openbaar en bijzonder)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
441	Voortgezet onderwijs, onderwijshuisvesting (openbaar en bijzonder)	0	0	0	0	-2	2	11	-7	7	39	-2	2	11
480	Gemeensch. baten en lasten van het onderwijs	176	0	-176	-32	-30	-2	-11	-32	0	0	-34	2	11
482	Volwasseneducatie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal hoofdfunctie 4		514	1	-513	-93	-84	-9	-50	-92	-1	-6	-89	-4	-22
Hoofdfunctie 5, Cultuur en recreatie														
510	Openbaar bibliotheekwerk	24	0	-24	-4	-18	14	77	-16	12	66	-18	14	77
511	Vormings- en ontwikkelingswerk	7	0	-7	-1	-3	2	11	-4	3	17	-4	3	17
530	Sport	29	23	-6	-1	-34	33	183	-32	31	172	-27	26	144
531	Groene sportvelden en terreinen	113	20	-93	-17	-12	-5	-28	-14	-3	-17	-15	-2	-11
540	Kunst	4	0	-4	-1	-4	3	17	-5	4	22	-8	7	39
541	Musea	0	0	0	0	-4	4	22	-4	4	22	-7	7	39
550	Natuurscherming	0	0	0	0	-4	4	22	-3	3	17	-3	3	17
560	Openbaar groen en openluchtrecreatie	658	31	-627	-113	-93	-20	-111	-71	-42	-232	-87	-26	-144
580	Overige recreatieve voorzieningen	49	16	-33	-6	-12	6	33	-12	6	33	-11	5	28
Totaal hoofdfunctie 5		884	90	-794	-143	-184	41	227	-161	18	100	-180	37	205

Begrotingsvergelijking Gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude 2015														
Legenda kleuren														
■ Afwijking is groter dan € 5,- per inwoner nadelig (meer lasten of minder baten ten opzichte van referenties) ■ Afwijking is groter dan € 5,- per inwoner voordelig (minder lasten of meer baten ten opzichte van referenties) ■ Afwijking is groter dan € 3,- per inwoner nadelig (meer lasten of minder baten ten opzichte van referenties)														
* Selectie bestaat uit de gemeenten: Renswoude, Baarle-Nassau, Zoterwoude, Strijen, Eemnes, Beemster en Blaricum														
Inwoners 5.535														
Functie	Naam functie	Gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude				Vergelijking selectie*			Vergelijking Soortgenoten			Vergelijking Grootte Groep 5.000 - 10.000		
		Lasten (x € 1.000,-)	Baten (x € 1.000,-)	Netto	Netto per inwoner (x € 1,-)	Netto per inwoner (x € 1,-) selectie*	Vershil per inwoner (x € 1,-) met selectie*	Absoluut verschil x € 1.000	Netto per inwoner (x € 1,-) soortgenoten	Vershil per inwoner (x € 1,-) met soortgenoten	Absoluut verschil x € 1.000	Netto per inwoner (x € 1,-) grootte groep	Vershil per inwoner (x € 1,-) met grootte groep	Absoluut verschil x € 1.000
Hoofdfunctie 6, Sociale voorz. en maatsch. Dienstverlening														
610	Bijstandsverlening en inkomensvoorzieningen- en subsidies	1.011	880	-131	-24	-42	18	100	-36	12	66	-44	20	111
611	Sociale werkvoorziening	175	0	-175	-32	-69	37	205	-71	39	216	-116	84	465
613	Overige sociale zekerheidsregelingen vanuit het Rijk	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
614	Gemeentelijk armoede- en schuldenbeleid	133	10	-123	-22	-25	3	17	-18	-4	-22	-26	4	22
621	Vreemdelingen	4	0	-4	-1	-1	0	0	-1	0	-1	-1	0	0
623	Re-integratie en participatievoorzieningen Participatiewet	70	0	-70	-13	-10	-3	-17	-13	0	0	-21	8	44
641	Tehuizen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
650	Kinderdagopvang	24	7	-17	-3	-11	8	44	-11	8	44	-13	10	55
661	Maatwerkvoorzieningen Natura materieel Wmo	58	0	-58	-10	-31	21	116	-28	18	100	-33	23	127
662	Maatwerkvoorzieningen Natura immaterieel Wmo	546	0	-546	-99	-140	41	227	-124	25	138	-148	49	271
663	Opvang en beschermd wonen Wmo	0	0	0	0	-3	3	17	-1	1	6	-1	1	6
667	Eigen bijdragen maatwerkvoorzieningen en opvang Wmo	0	50	50	9	17	-8	-44	13	-4	-22	14	-5	-28
670	Algemene voorzieningen Wmo en Jeugd	1.618	0	-1.618	-292	-122	-170	-941	-128	-164	-908	-142	-150	-830
671	Eerstelijnsloket Wmo en Jeugd	142	0	-142	-26	-35	9	50	-39	13	72	-28	2	11
672	PGB Wmo en Jeugd	43	0	-43	-8	-35	27	149	-24	16	89	-42	34	188
677	Eigen bijdragen algemene voorzieningen Wmo en Jeugd	0	49	49	9	3	6	33	2	7	39	3	6	33
682	Individuele voorzieningen Natura Jeugd	0	0	0	0	-76	76	421	-86	86	476	-84	84	465
683	Veiligheid, jeugdclassering en opvang Jeugd	0	0	0	0	-10	10	55	-9	9	50	-26	26	144
687	Ouderbijdragen individuele voorzieningen en opvang Jeugd	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal hoofdfunctie 6		3.824	996	-2.828	-511	-590	79	432	-574	63	343	-708	197	1.085
Hoofdfunctie 7, Volksgezondheid en milieu														
711	Ambulancevervoer	0	0	0	0	-2	2	11	0	0	0	-1	1	6
712	Verpleeginrichtingen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
714	Openbare gezondheidszorg	1	0	-1	0	-14	14	77	-16	16	89	-16	16	89
715	Jeugdgezondheidszorg (jeugdgezondheidszorg)	0	0	0	0	-22	22	122	-21	21	116	-17	17	94
721	Afvalverwijdering en -verwerking	804	15	-789	-143	-69	-74	-410	-67	-76	-421	-86	-57	-315
722	Riolering	740	7	-733	-132	-88	-44	-244	-97	-35	-194	-97	-35	-194
723	Milieubeheer	227	6	-221	-40	-45	5	28	-30	-10	-55	-34	-6	-33
724	Lijkbezorging	0	0	0	0	-10	10	55	-14	14	77	-9	9	50
725	Baten reinigingsrechten en afvalstoffenheffing	0	730	730	132	74	58	321	80	52	288	94	38	210
726	Baten rioolheffing	0	730	730	132	96	36	199	108	24	133	104	28	155
732	Baten begraafplaatsrechten	0	0	0	0	7	-7	-39	9	-9	-50	6	-6	-33
Totaal hoofdfunctie 7		1.772	1.488	-284	-51	-73	22	122	-48	-3	-17	-56	5	28

Begrotingsvergelijking Gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude 2015														
Legenda kleuren														
■ Afwijking is groter dan € 5,- per inwoner nadelig (meer lasten of minder baten ten opzichte van referenties) ■ Afwijking is groter dan € 5,- per inwoner voordelig (minder lasten of meer baten ten opzichte van referenties) ■ Afwijking is groter dan € 3,- per inwoner nadelig (meer lasten of minder baten ten opzichte van referenties)														
* Selectie bestaat uit de gemeenten: Renswoude, Baarle-Nassau, Zoterwoude, Strijen, Eemnes, Beemster en Blaricum														
Inwoners 5.535														
Functie	Naam functie	Gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude				Vergelijking selectie*			Vergelijking Soortgenoten			Vergelijking Grootte Groep 5.000 - 10.000		
		Lasten (x € 1.000,-)	Baten (x € 1.000,-)	Netto	Netto per inwoner (x € 1,-)	Netto per inwoner (x € 1,-) met selectie*	Vershil per inwoner (x € 1,-) met selectie*	Absoluut verschil x € 1.000	Netto per inwoner (x € 1,-) met soortgenoten	Vershil per inwoner (x € 1,-) met soortgenoten	Absoluut verschil x € 1.000	Netto per inwoner (x € 1,-) met grootte groep	Vershil per inwoner (x € 1,-) met grootte groep	Absoluut verschil x € 1.000
Hoofdfunctie 8, Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting														
	810 Ruimtelijke ordening	360	0	-360	-65	-28	-37	-205	-37	-28	-155	-35	-30	-166
	820 Woningexploitatie/woningbouw	10	0	-10	-2	-2	0	0	-3	1	6	-3	1	6
	821 Stads- en dorpsvernieuwing	52	0	-52	-9	-2	-7	-39	-6	-3	-17	-6	-3	-17
	822 Overige volkshuisvesting	299	1	-298	-54	-71	17	94	-51	-3	-17	-56	2	11
	823 Bouwvergunningen	0	465	465	84	45	39	216	27	57	315	31	53	293
	830 Bouwgrondexploitatie	306	183	-123	-22	-5	-17	-94	13	-35	-194	2	-24	-133
	Totaal hoofdfunctie 8	1.027	649	-378	-68	-63	<b style="color: red;">-5	-28	-57	<b style="color: red;">-11	-61	-67	<b style="color: red;">-1	-6
Hoofdfunctie 9, Financiering en algemene dekkingsmiddelen (voor bestemming)														
	911 Geldeningen en uitkeringen korter dan één jaar	0	28	28	5	13	-8	-44	4	1	6	5	0	0
	913 Overige financiële middelen	38	133	95	17	-10	27	149	2	15	83	0	17	94
	914 Geldeningen en uitkeringen langer of gelijk aan één jaar	0	441	441	80	77	3	17	43	37	205	53	27	149
	921 Uitkeringen gemeentefonds	0	4.056	4.056	733	735	-2	-11	719	14	77	815	-82	-454
	922 Algemene baten en lasten	54	226	172	31	-16	47	260	-1	32	177	-9	40	221
	923 Uitkering deelfonds sociaal domein	0	1.406	1.406	254	355	-101	-559	341	-87	-482	430	-176	-974
	930 Uitvoering Wet WOZ	1	0	-1	0	-15	15	83	-10	10	55	-10	10	55
	931 Baten onroerendezaakbelasting gebruikers	0	150	150	27	39	-12	-66	26	1	6	27	0	0
	932 Baten onroerendezaakbelastingen eigenaren	0	1.010	1.010	182	215	-33	-183	168	14	77	183	-1	-6
	933 Baten roerende woon- en bedrijfsruimtenbelastingen	0	17	17	3	0	3	17	0	3	17	0	3	17
	934 Baten baatbelasting	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	935 Baten forensenbelasting	0	0	0	0	4	-4	-22	4	-4	-22	6	-6	-33
	936 Baten toeristenbelasting	0	42	42	8	4	4	22	11	-3	-17	21	-13	-72
	937 Baten hondenbelasting	0	28	28	5	3	2	11	4	1	6	3	2	11
	938 Baten reclamebelasting	0	34	34	6	0	6	33	0	6	33	0	6	33
	939 Baten precariobelasting	0	260	260	47	41	6	33	16	31	172	19	28	155
	940 Lasten heffing en invordering gemeentelijke belastingen	123	10	-113	-20	-22	2	11	-7	-13	-72	-13	-7	-39
	960 Saldo kostenplaatsen	20	0	-20	-4	26	-30	-166	-3	-1	-6	19	-23	-127
	970 Saldo van de rekening voor bestemming	0	350	350	63	74	-11	-61	35	28	155	63	0	0
	Totaal hoofdfunctie 9 (voor bestemming)	236	8.191	7.955	1.437	1.523	<b style="color: red;">-86	-476	1.352	<b style="color: green;">85	470	1.612	<b style="color: red;">-175	-969
Hoofdfunctie 9, Financiering en algemene dekkingsmiddelen (na bestemming)														
	980 Mutaties reserves	0	350	350	63	79	-16	-89	27	36	199	64	-1	-6
	990 Saldo van de rekening na bestemming	0	0	0	0	-5	5	28	9	-9	-50	-1	1	6
	Totaal hoofdfunctie 9 (na bestemming)	236	8.541	8.305	1.500	1.523	<b style="color: red;">-23	-738	1.352	<b style="color: green;">148	101	1.612	<b style="color: red;">-112	-969
	Eindtotaal	11.666	11.666	0	0	0	0	0	0	0	0	-4	4	